

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ & ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ & ΜΕΓΑΛΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ

8-9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2017
Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία

ΣΥΝΕΔΡΙΟ
**ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ
& ΜΕΓΑΛΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ**

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κουντούρη Έλενα	Πρ. Δ/σης Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων
Ράλλη Ευτέρπη	Πρ. Τμ. Συντονισμού και Παρακολούθησης Αρχ/κών Ερευνών & Εργασιών στο πλαίσιο Μεγάλων Δημόσιων Έργων
Γκαδόλου Αναστασία	Πρ. Τμ. Προϊστορικών & Κλασικών Αρχ/κών Χώρων, Μνημείων και Αρχ/κών Έργων
Μπενίση Κωνσταντίνα	Πρ. Τμ. Εποπτείας Ελληνικών & Αλλοδαπών Επιστημονικών Ιδρυμάτων & Συντονισμού Θεμάτων Διεθνών Συνεργασιών και Οργανισμών
Γιατρουδάκη Εύα	Αρχαιολόγος ΔΙΠΚΑ
Μαρινάκης Σκοπιώτης	Αρχαιολόγος ΔΙΠΚΑ
Σπυροπούλου Σοφία	Αρχαιολόγος ΔΙΠΚΑ
Ψαρουδάκης Κυριάκος	Αρχαιολόγος ΔΙΠΚΑ
Κολιοθωμάς Δημήτρης	Διοικητικός ΔΙΠΚΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Χούλια - Καπελώνη Σουζάνα	Πρ. Δ/σης Μουσείων, Αν. Πρ. Δ/σης Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων
Αγγέλη Ανθή	Πρ. ΕΦΑ Πρέβεζας
Αθανασούλης Δημήτριος	Πρ. ΕΦΑ Κυκλάδων
Βικάτου Ολυμπία	Πρ. ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος
Καραπαναγιώτου Άννα-Βασιλική	Πρ. ΕΦΑ Αρκαδίας
Κασίμη Παναγιώτα	Αν. Πρ. ΕΦΑ Κορινθίας
Κουμούση Αναστασία	Πρ. ΕΦΑ Αχαΐας
Σδρόλια Σταυρούλα	Αν. Πρ. ΕΦΑ Λάρισας

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ - ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Καραγιάννη Ιωάννα	ΔΙΠΚΑ
Λάιος Ιάσων	ΔΙΠΚΑ
Μανίνα Μαρία	ΔΙΠΚΑ
Πλουσίου Ελευθερία	ΔΙΠΚΑ
Τσάλα Σοφία	ΔΙΠΚΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Αγγέλη Ανθή
Προϊσταμένη ΕΦΑ Πρέβεζας

Το έργο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πρέβεζας στο πλαίσιο της κατασκευής της Ιόνιας Οδού

Κατά τη διάρκεια κατασκευής της Ιόνιας οδού, στο τμήμα της που διέρχεται τα όρια του νομού Πρέβεζας, ήρθαν στο φως αρχαία κατάλοιπα σε θέσεις άγνωστες μέχρι σήμερα. Στο συνέδριο θα παρουσιαστούν οι αρχαιότητες που αποκαλύφθηκαν, οι οποίες καλύπτουν ένα ευρύ χρονολογικό φάσμα, από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού έως τους μεταβυζαντινούς χρόνους και εμπλουτίζουν τις γνώσεις μας για τους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν σε απομακρυσμένες περιοχές της Ηπείρου.

Αγνουσιώτης Δημήτρης
Καλλιόπη Αλματζή†
ΕΦΑ Μαγνησίας

Ο παρόχθιος προϊστορικός οικισμός της Τσιγγενίνας στην περιοχή της λίμνης Κάρλας

Η αρχαιολογική θέση «Τσιγγενίνα» βρίσκεται κοντά στις όχθες της λίμνης Κάρλας, 3 Χλμ ΝΑ του σύγχρονου χωριού των Καναλίων, στην Περιφερειακή Ενότητα Μαγνησίας. Κατά τη διάρκεια της κατασκευής του Συλλεκτήρα 6 του Ταμιευτήρα της λίμνης Κάρλας αποκαλύφθηκαν σημαντικές αρχαιότητες, οι οποίες ανασκάφηκαν από το 2001 έως το 2006 και από το 2012 έως το 2015.

Με βάση τα ευρήματα των ανασκαφικών ερευνών διαπιστώθηκε ότι η θέση κατοικήθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της προϊστορικής εποχής. Πιο συγκεκριμένα, ερευνήθηκαν εγκατάσταση της νεολιθικής περιόδου, νεκροταφείο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, εκτεταμένος οικισμός και νεκροταφείο της Μέσης Εποχής του Χαλκού και βιοτεχνικός και ταφικός χώρος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστεί το μοντέλο διαχρονικής κατοίκησης του οικισμού της Τσιγγενίνας, σε σύγκριση με άλλες θέσεις από την ευρύτερη περιοχή της λίμνης.

Αθανασούλης Δημήτρης
Προϊστάμενος ΕΦΑ
Κυκλάδων

Ελένη Μανωλέσσου
ΔΔΕΑΜΤΠΠΑ

Αναστασία Βασιλείου
ΕΦΑ Αργολίδας

Οι αρχαιολογικές έρευνες της 25ης ΕΒΑ στα Μεγάλα Έργα της Πελοποννήσου

Στην ανακοίνωση, θα παρουσιασθούν εν συντομία τα σημαντικότερα ευρήματα των ανασκαφών που διενήργησε η 25η Ε.Β.Α. κατά τα έτη 2009 έως 2014, στο πλαίσιο τριών Μεγάλων Δημόσιων Έργων και τα οποία αποκαλύφθηκαν σε δύο από τις τρεις Περιφερειακές Ενότητες αρμοδιότητας της Εφορείας, δηλαδή στις περιοχές της Κορινθίας και της Αρκαδίας.

Οι ανασκαφές στο πλαίσιο του έργου «Μελέτη / Κατασκευή / Χρηματοδότηση / Λειτουργία / Συντήρηση & Εκμετάλλευση του Αυτοκινητοδρόμου Ελευσίνα – Κόρινθος – Πάτρα – Πύργος -Τσακώνα» έφεραν στο φως πολυάριθμα κινητά ευρήματα και νέες, άγνωστες θέσεις διαφορετικών τύπων μνημείων, όπως οικιστικά κατάλοιπα με εργαστηριακές εγκαταστάσεις και νεκροταφεία, διευρύνοντας τις γνώσεις μας για την τοπογραφία της βυζαντινής Κορινθίας.

Αντιστοίχως, οι αρχαιολογικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Μελέτη, Κατασκευή, Χρηματοδότηση, Λειτουργία, Συντήρηση και Εκμετάλλευση του Αυτοκινητοδρόμου Κόρινθος – Τρίπολη – Καλαμάτα και κλάδος Λεύκτρο – Σπάρτη» εμπλούτισαν σημαντικά τις γνώσεις μας για την, εν πολλοίς, άγνωστη βυζαντινή Αρκαδία. Οι ανασκαφικές έρευνες σε θέσεις όπως η Νεοτάνη, η Μάκρη, το Καλογερικό, η Κάτω Ασέα, το Μοναστηράκι, η Βελιγοστή, η Καμαρίτσα, τα Περιβόλια, αποκάλυψαν ποικίλα και παντελώς άγνωστα

στην έρευνα κατάλοιπα όπως έναν ναό, νεκροταφεία, ληνούς, έναν κεραμικό κλίβανο, λουτρικές εγκαταστάσεις, δρόμους κ.ά. Εξέχουσα θέση για την ιστορία της μεσαιωνικής Πελοποννήσου κατέχουν τα δύο σλαβικά νεκροταφεία στην Κάτω Ασέα (7ος αι.) και στη Μάκρη (8ος- 9ος αι.), ευρήματα των οποίων εκτίθενται, ήδη, στο νέο Βυζαντινό Μουσείο Αργολίδας. Τέλος, οι ανασκαφικές εργασίες στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «Αγωγός Φυσικού Αερίου Υψηλής Πίεσης Άγιοι Θεόδωροι- ΔΕΗ Μεγαλόπολης» αποκάλυψαν στο έδαφος της Κορινθίας οικιστικά κατάλοιπα, ταφικά μνημεία και τεχνικά έργα. Τα δύο σημαντικότερα ευρήματα αποτελούν ο εντοπισμός ενός πύργου του Εξαμιλίου Τείχους Ισθμού και ενός μεσοβυζαντινού λουτρού στην περιοχή του Αγίου Βασιλείου.

Αλβανού Εύα
ΕΦΑ Περίας

«Τάφος Κατερίνης».
Νεότερες Έρευνες – Προστασία και Ανάδειξη

Μεταξύ 60ου και 61ου Χλμ και περίπου 250 μ. βόρεια της εθνικής οδού Θεσσαλονίκης – Κατερίνης είχαν αποκαλυφθεί το 1977 δύο κιβωτιόσχημοι τάφοι, στους οποίους διενεργήθηκε ανασκαφή. Στο πλαίσιο κατασκευής της Νέας Εθνικής Οδού Π.Α.Θ.Ε. και πιο συγκεκριμένα κατά τη φάση κατασκευής του Βόρειου Ανισόπεδου Κόμβου Κατερίνης, διεξήχθη ανασκαφική έρευνα, η οποία προσέφερε πολλά νέα δεδομένα. Μέρος της τούμπας που σκέπαζε τον Τάφο Β' στη βόρεια, νότια και ανατολική του πλευρά βρέθηκε χωρίς ίχνη διατάραξης. Η ανασκαφή της περιοχής αποκάλυψε κεκλιμένο διάδρομο πρόσβασης στον τάφο. Γύρω από τον κιβωτιόσχημο Τάφο Β', ήρθαν στο φως υπολείμματα από την πυρά του νεκρού σε επαφή με το βόρειο, τον ανατολικό και το νότιο τοίχο του τάφου. Β-ΒΑ του Τάφου Β' ανασκάφηκε πρόχειρη αγροτική εγκατάσταση ρωμαϊκών χρόνων. Επίσης, εντοπίστηκε μέρος κλιβάνου, ο οποίος βρίσκεται στο όριο της ανασκαπτόμενης περιοχής. Προκειμένου τα μνημεία να είναι επισκέψιμα και κατανοητά στο κοινό, εκπονήθηκαν οι μελέτες συντήρησης, αποστράγγισης, αναστήλωσης, αποκατάστασης και ανάδειξης των δύο τάφων, καθώς και η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου.

Αναγνωστοπούλου
Άννα-Μαρία
Σκιαδαρέση Ειρήνη
ΕΦΑ Δυτικής Αττικής,
Πειραιώς και Νήσων
Ραυτοπούλου Μαρία
ΔΙΠΚΑ

Ανασκαφικές εργασίες στο πλαίσιο του έργου «Ανακαίνιση υποδομής-επιδομής γραμμών και ενίσχυση της σήραγγας από Ομόνοια έως Μοναστηράκι της Η.Σ.Α.Π. Α.Ε. στο τμήμα Πετράλωνα-Φάληρο» (POSTER)

Σημαντικές αρχαιότητες ανασκάφηκαν στο πλαίσιο του έργου «Ανακαίνιση υποδομής-επιδομής γραμμών και ενίσχυση της σήραγγας από Ομόνοια έως Μοναστηράκι της Η.Σ.Α.Π. Α.Ε. στο τμήμα Πετράλωνα-Φάληρο», κατά τα έτη 2009-2010. Στον σταθμό «Ταύρος/Ελ. Βενιζέλος», εντοπίστηκε τμήμα του Νοτίου ή Διαμέσου Σκέλους των Μακρών Τειχών, της περίκλειας οικοδομικής φάσης, και ορθογώνιος Πύργος. Στο μέσον περίπου της απόστασης που χωρίζει τους σταθμούς ΗΣΑΠ «Καλλιθέα» και «Μοσχάτο» εντοπίστηκε η εσωτερική (βόρεια) όψη του Νοτίου Σκέλους σε μήκος 38,00 μ. και ύψος 2,07 μ., που αντιστοιχεί σε τριμερή βαθμιδωτή κρηπίδα και μία σειρά ορθοστατών. Μία λίθινη κλίμακα οδηγούσε στον περιδρομό ή περίπατο του τείχους. Παράλληλα, αποκαλύφθηκε τμήμα της οδού, που συνέδεε την Διαμέσου Πύλη του Πειραιώς με το Άστυ. Το συγκεκριμένο τμήμα του Τείχους ανάγεται στην Κωνώνεια φάση περί το 394 π.Χ., όταν τα

Μακρά Τείχη επιδιορθώνονται- ανακατασκευάζονται.

Στο Νέο Φάληρο, 850,00 μ. ανατολικά του σταθμού ΗΣΑΠ «Νέο Φάληρο» αποκαλύφθηκε τμήμα του Νοτίου Σκέλους των Μακρών Τειχών και Πύργου, παρακείμενη οδός και οικιστικά κατάλοιπα υστεροκλασικών-ελληνιστικών χρόνων.

Το Τείχος, με κατεύθυνση Α-Δ, σώζεται σε τέσσερις δόμους, σε μήκος 42,00 μ., και ύψος 1,98 μ. Οι τρεις δόμοι ανήκουν στη θεμελίωση του, που χρονολογείται στην εποχή του Περικλέους. Ο τέταρτος δόμος ανήκει στην ανωδομή του και ανάγεται σε δεύτερη οικοδομική φάση. Σε επαφή με τη βόρεια όψη του Τείχους αποκαλύφθηκε έτερο τμήμα της οδού που συνέδεε τη Διαμέσου Πύλη του Πειραιώς με το Άστυ, με κατεύθυνση Α.-Δ., σε μήκος 36,00 μ. Οι αρχαιότερες καταχώθηκαν με δόκιμες μεθόδους και υλικά. Ιδιαίτερα στο Μοσχάτο κατασκευάστηκε η κατάλληλη υποδομή, ώστε στο άμεσο μέλλον να αποκαλυφθεί πλήρως το Τείχος από την οδό Θεσσαλονίκης, χωρίς να κινδυνεύσει η διέλευση των συρμών.

Αναστασιάδου Αρχοντούλα
Δαφούλα Μαρία
Καραπάνου Σοφία
Τουφεξής Γεώργιος
ΕΦΑ Λάρισας

Ανασκαφικές έρευνες και αναδείξεις αρχαιολογικών χώρων στο πλαίσιο του Έργου της ανασύστασης της Λίμνης Κάρλας στην Π.Ε. Λάρισας

Μία από τις σημαντικότερες περιβαλλοντικές παρεμβάσεις στην περιοχή της Θεσσαλίας τα τελευταία χρόνια αποτελεί το έργο της ανασύστασης της λίμνης Κάρλας (αρχαία Βοιβής), καθώς έδωσε την δυνατότητα για εντατική αρχαιολογική διερεύνηση μίας περιοχής της Θεσσαλικής πεδιάδας, για την οποία μόνον σποραδικά και κυρίως επιφανειακά ευρήματα ήταν γνωστά, μέχρι πρόσφατα.

Στην παρούσα ανακοίνωση περιλαμβάνονται οι σημαντικότερες ανασκαφικές έρευνες της ΕΦΑ Λάρισας σε οκτώ θέσεις, στο πλαίσιο του εν λόγω έργου, που καλύπτουν ένα ευρύ χρονικό φάσμα από τη Νεολιθική έως την Παλαιохριστιανική Εποχή. Η απόφαση του ΥΠΠΟΑ για διατήρηση, συντήρηση και ανάδειξη των αρχαιοτήτων του προϊστορικού οικισμού στη θέση «Παλιόσκαλα» Ελάφου και της μεγάλης ελληνοιστικής αγροικίας στη θέση «Τσερλή» Καλαμακίου, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία δύο επισκέψιμων αρχαιολογικών χώρων σε αυτή την περιοχή της ανατολικής Θεσσαλίας, οι οποίοι συνδέουν το παρόν με τη χαμένη πολιτεία νερού της λίμνης Κάρλας και λειτουργούν ως υπαίθριες εστίες πολιτισμού για την περιοχή.

Αργυρόπουλος Βασίλης
ΕΦΑ Αχαΐας

Η οργάνωση της υπαίθρου χώρας της ΒΔ Αχαΐας υπό το πρίσμα των νέων αρχαιολογικών ευρημάτων

Την τελευταία δεκαετία (2007-2017) στη περιοχή της δυτικής Αχαΐας έχουν πραγματοποιηθεί τρία μεγάλα κατασκευαστικά έργα (Ολύμπια Οδός, Φράγμα Πείρου-Παραπείρου, Λιμνοδεξαμενή Τριταΐας), τα οποία μας έδωσαν την δυνατότητα να ερευνήσουμε και να αποκαλύψουμε ένα αντιπροσωπευτικό κομμάτι του παρελθόντος της ΒΔ Αχαΐας. Τα συνολικά 77 ανασκαφικά μέτωπα που ερευνήθηκαν στην έκταση και των τριών έργων, ξεκινώντας από τους δυτικούς όγκους του Ερύμανθου (περιοχή Τριταΐας), κατεβαίνοντας στα πλατώματα των Φαρών και καταλήγοντας στην ΒΔ παράκτια ζώνη της δυτικής Αχαΐας και στην πεδιάδα της Δυμαίας Χώρας, έφεραν στο φως πλήθος αρχαίων καταλοίπων που χρονολογούνται από τους μεσοελλαδικούς χρόνους έως και την ύστερη Τουρκοκρατία.

Όλα αυτά τα αρχαιολογικά ευρήματα και οι νέες θέσεις που αποκαλύφθηκαν, εστιάζοντας από τους προϊστορικούς έως και τους ρωμαϊκούς χρόνους, διαμόρφωσαν μια νέα εικόνα,

τόσο για την τοπογραφική και οικιστική οργάνωση, τα ταφικά έθιμα και πρακτικές, όσο και κατ' επέκταση για τη δημογραφική ανάπτυξη της ΒΔ υπαίθρου χώρας της Αχαΐας. Επίσης, το πλήθος των κινητών ευρημάτων έδωσε την δυνατότητα να αντληθούν επιπλέον στοιχεία για την εξέλιξη της αγγειογραφίας, την τοπική κεραμική παραγωγή και την τεχντροπία. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης, με την παρουσίαση όλων των νέων δεδομένων των ερευνών, είναι να ερμηνεύσει, να φωτίσει και να ανασυνθέσει τη διαχρονική πορεία και εξέλιξη της ΒΔ Αχαΐας, στην τοπογραφία, την οικιστική και κοινωνική οργάνωση αλλά και την τέχνη, κατά τη διάρκεια των ιστορικών χρόνων.

Αρκουμάνης Αθανάσιος
Τζιράκης Στυλιανός
ΕΦΑ Πρέβεζας

Αγροικία Ελληνιστικών-Ρωμαϊκών χρόνων στον κόμβο Γοργομούλου Π.Ε. Πρέβεζας

Στη περιοχή του κόμβου Γοργομούλου Πρεβέζης, στο πλαίσιο του έργου «Ιόνια Οδός», αποκαλύφθηκαν, σχεδόν επιφανειακά, οικοδομικά λείψανα μολοσσικής αγροικίας με δύο τουλάχιστον οικοδομικές φάσεις (3ος-μέσα 2ου αι. π.Χ., μέσα 2ου- 1ο αι. π.Χ.). Από την αγροικία προέρχονται πλήθος πλίνων και μεταλλικών ευρημάτων, που μαρτυρούν τις γεωργικές και κτηνοτροφικές ασχολίες των ενοίκων της, ενώ ο εντοπισμός κλιβάνου σε έναν από τους χώρους της, μαρτυρεί την ύπαρξη εργαστηρίου σιδερένιων αντικειμένων. Η εύρεση της αγροικίας σε κοντινή απόσταση από τον αρχαιολογικό χώρο του μολοσσικού Ορράου εμπλουτίζει και συμπληρώνει τις γνώσεις μας για την ενδοχώρα της Μολοσσίας και την τοπογραφία της αρχαίας Ηπείρου.

Βαϊοπούλου Μαρία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Καρδίτσας

Οι Αρχαιολογικές έρευνες, με αφορμή τα Δημόσια Έργα κατά τη δεκαετία 2007-2017, της Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας

Κατά τη δεκαετία 2007-2017 η Εφορεία Αρχαιοτήτων Καρδίτσας είχε να διαχειριστεί τρία μεγάλα Δημόσια έργα:

Α) 2008-2010: Φυσικό Αέριο «ΣΜΦΑ – Κλάδος Υ.Π. Αμπελιά – Καρδίτσα - Τρίκαλα»

Β) 1010-2015: Οδικός άξονας Κεντρικής Ελλάδος (Ε65)

Γ) 2015-σήμερα: Ύδρευση Ανατολικής πεδιάδας Ν. Καρδίτσας

Οι ανασκαφικές έρευνες που προέκυψαν κατά τη διάρκεια εκτέλεσής τους, άλλαξαν το αρχαιολογικό τοπίο και ανέτρεψαν πολλά από τα αρχαιολογικά δεδομένα για την Δυτική Θεσσαλία.

Βαϊοπούλου Μαρία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Καρδίτσας

«Ράχες Μασχολουρίου». Οικισμός των πρώιμων Υστεροελλαδικών Χρόνων

Πρόκειται για ένα αρκετά εκτεταμένο οικισμό, ο οποίος ήρθε στο φως, καταρχάς, κατά την διάρκεια των εκσκαπτικών εργασιών για την διέλευση του αγωγού φυσικού αερίου το 2008. Κατά την πρώτη ανασκαφική περίοδο αποκαλύφθηκαν δύο μεγαρόσχημα κτίρια της YEI-II σε απόσταση 400 μ μεταξύ τους. Το 2011 έγιναν γεωφυσικές έρευνες και μικρής έκτασης ανασκαφική έρευνα, η οποία έφερε στο φως μικρό κεραμικό κλίβανο της YEI-II. Το 2015 κατά την διάρκεια των εργασιών για το έργο της Ύδρευσης Ανατολικού τομέα Νομού Καρδί-

τσας, ήρθε στο φως τμήμα τρίτου κτιρίου, ανάμεσα στα δύο της προηγούμενης ανασκαφικής περιόδου, το οποίο σύμφωνα με την κεραμική χρονολογείται στην YEIIIA. Ο οικισμός στις «Ράχες» Μασχολουρίου ανοίγει νέους ορίζοντες όσον αφορά την έρευνα της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Δυτική Θεσσαλία, τόσο σε σχέση με την κατοίκηση όσο και με τη χρονολόγηση της κεραμικής.

Βικάτου Ολυμπία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

Η ανασκαφή της αιτωλικής Αλίκυρνας. Η πόλη και το νεκροταφείο της

Από τις μεγαλύτερες και σημαντικότερες ανασκαφές, που υλοποίησε η Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος στο πλαίσιο κατασκευής της Ιόνιας Οδού, ήταν αυτή στην περιοχή του Αγίου Θωμά Μεσολογγίου (θέση «Χίλια Σπίτια»), όπου ήλθαν στο φως εκτεταμένα οικιστικά κατάλοιπα, που αποδίδονται στην αιτωλική Αλίκυρνα. Η ανασκαφή έφερε στο φως μεγάλο τμήμα του πολεοδομικού ιστού της αρχαίας πόλης, το οποίο ήταν οργανωμένο κατά το ιπποδάμειο σύστημα, αποκαλύπτοντας στα οικοδομικά τετράγωνα, που δημιουργούνται από τους κάθετους και οριζόντιους δρόμους, ιδιωτικές οικίες, δημόσια κτήρια, εμπορικά καταστήματα, αλλά και εργαστηριακές εγκαταστάσεις. Σε μικρή απόσταση από τον πυρήνα της πόλης εντοπίστηκε αποθέτης χιλιάδων θραυσμάτων πλίνων ειδωλίων και αγγείων των ελληνιστικών χρόνων, ο αριθμός των οποίων ξεπερνά τις 20.000, ενώ πάνω στον κύριο οδικό άξονα που διέσχιζε την παράλια ζώνη της Αιτωλίας, εντοπίστηκε το μεγαλύτερο και πιο οργανωμένο νεκροταφείο των κλασικών-ελληνιστικών χρόνων στην Αιτωλοακαρνανία. Στο νεκροταφείο, το οποίο ενδεχομένως ανήκε στην πόλη της Αλίκυρνας, ερευνήθηκαν συνολικά 550 τάφοι.

Βικάτου Ολυμπία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

Διασχίζοντας τους οδικούς άξονες της Αιτωλοακαρνανίας. Οι προκλήσεις, οι μεγάλες ανασκαφές και τα νέα αρχαιολογικά δεδομένα

Στην παρούσα ανακοίνωση θα γίνει παρουσίαση του ανασκαφικού και ερευνητικού έργου της ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος, στο πλαίσιο εκτέλεσης των μεγάλων δημοσίων έργων οδοποιίας στην Αιτωλοακαρνανία. Μόλις πρόσφατα ολοκληρώθηκαν ή βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη οι μεγάλες ανασκαφές που υλοποιούνταν με αφορμή την κατασκευή της Ιόνιας οδού, αλλά και άλλων μικρότερων οδικών αξόνων, όπως η Παραϊόνια οδός και η οδική σύνδεση περιοχής Ακτίου-Βόνιτσας με τον Δυτικό Άξονα Β-Ν. Η εκτέλεση αυτών των έργων αποτέλεσε για την Εφορεία μας μια μεγάλη πρόκληση, καθώς στάθηκε η αφορμή για την υλοποίηση ενός τεράστιου ανασκαφικού έργου, σε έκταση και σε μέγεθος, που έδωσε την ευκαιρία στην Αρχαιολογική Υπηρεσία να ερευνήσει συνολική έκταση 150.000 τ.μ.. Δεκάδες σωστικές ανασκαφές σε περισσότερες από τριάντα θέσεις, που καλύπτουν όλο το εύρος της Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας από το Αντίρριο έως το Μενίδι και από την Αμφιλοχία έως το Άκτιο, με χιλιάδες κινητά ευρήματα, είχαν ως αποτέλεσμα την αποκάλυψη νέων δεδομένων, που άλλαξαν ουσιαστικά τον αρχαιολογικό χάρτη όλης της περιοχής. Νέοι οικισμοί, άγνωστα νεκροταφεία και μεμονωμένες ταφικές συστάδες, αγροτικές και εργαστηριακές εγκαταστάσεις, ιερά πόλεων και μικρότερα αγροτικά ιερά, οχυρωματικοί πύργοι και ένα επιβλητικό μοναστηριακό συγκρότημα συνθέτουν έναν πραγματικό θησαυρό πολύτιμων πληροφοριών και γνώσης, ρίχνοντας φως σε διάφορες εκφάνσεις της ζωής των Αιτωλών, των Ακαρνάνων και των Αμφιλόχων, που έδρασαν στις δυτικές «εσχατιές» του ελληνικού κόσμου.

Βικάτου Ολυμπία
Μιχαηλίδης Νεοπτόλεμος
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

Αποτύπωση, τεκμηρίωση και αναπαράσταση μνημείων κατά μήκος του άξονα της Ιόνιας Οδού, με χρήση σύγχρονων τεχνολογιών (3d laser scanner, animation, κα) και δημιουργία ψηφιακού αρχείου μνημείων

Κατά τις εργασίες κατασκευής της Ιόνιας Οδού και άλλων οδικών αξόνων στην Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας, εντοπίστηκαν και ανασκάφηκαν σημαντικότερα, μεμονωμένα μνημεία, ταφικά και οικιστικά σύνολα διαφόρων ιστορικών φάσεων.

Για την συστηματική καταγραφή και απεικόνιση των στοιχείων που ορίζουν τη γεωμετρική μορφή και τη θέση στον χώρο σε δεδομένη χρονική στιγμή των μνημείων, αλλά και τη διαχείριση τους, χρησιμοποιήθηκαν οι πλέον σύγχρονες μη επεμβατικές μέθοδοι και μέσα. Οι αποτυπώσεις πεδίου πραγματοποιήθηκαν στον ελάχιστο δυνατό χρόνο (ενώ ακριβώς δίπλα τους εκτελούνταν έργα διάνοιξης της Ιόνιας Οδού) και με τη μέγιστη ακρίβεια, περίπου 3-6 Χλμ. στον χώρο, με αποτέλεσμα για όλους τους χώρους να δημιουργηθούν τρισδιάστατα μοντέλα της υπάρχουσας κατάστασης. Επίσης, με τη μελέτη των ιδιαίτερος σημαντικών κινητών ευρημάτων, την έρευνα πεδίου και τη σωστή διαχείριση του υλικού κατά την διάρκεια της ανασκαφής προέκυψαν ασφαλείς φωτορεαλιστικές αναπαραστάσεις της αρχικής μορφής των μνημείων.

Ενδεικτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι: η αποτύπωση της αρχαίας Αλίκυρνας, η ανάταξη των αρχιτεκτονικών μελών του ταφικού αναμνηστικού μνημείου «Σήμα» και του διπλού κιβωτιόσχημου τάφου στη θέση Ρηγαίικα Μεσολογγίου, η αναπαράσταση του μοναστηριακού συγκροτήματος της Κλόκοβας, η αποτύπωση Παλαιοχριστιανικής Βασιλικής και κτηριακού συγκροτήματος λουτρών στο Δρυμό, κ.α.

Βικάτου Ολυμπία
Μιχαηλίδης Νεοπτόλεμος
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

Παρόδιο ταφικό αναμνηστικό μνημείο στη θέση Ρηγαίικα Μεσολογγίου: Αποτύπωση, τεκμηρίωση και μελέτη ανάταξης των αρχιτεκτονικών μελών του (POSTER)

Κατά την κατασκευή της Ιόνιας Οδού εντοπίστηκαν αρχιτεκτονικά μέλη ταφικού μνημείου στη θέση «Ρηγαίικα» Μεσολογγίου σε απόσταση περίπου 2 Χλμ από την Αρχαία Καλυδώνα. Η ανασκαφή έφερε στο φως έναν ογκώδη λιθοσωρό από λιθοπλίνθους ψαμμίτη και λευκού ασβεστόλιθου, να καταλαμβάνουν μέρος της κοίτης αρχαίου λατομείου.

Η αποτύπωση και τεκμηρίωση του αρχαιολογικού υλικού υλοποιήθηκε με τις πλέον σύγχρονες μεθόδους (3d laser scanner, animation, κτλ.), με χρήση επίγειου ψηφιακού σαρωτή και με παραγόμενα λεπτομερή σχέδια. Οι λίθοι μεταφέρθηκαν σταδιακά, σε κατάλληλα διαμορφωμένο και εξοπλισμένο χώρο 510 μ. δυτικά της ανασκαφής και ακολούθησε η συντήρηση και συστηματική τεκμηρίωσή τους. Η λεπτομερής μελέτη τους, οδήγησε στο συμπέρασμα πως ανήκαν σε επίμκτες μνημειακό ταφικό κτίσμα, μορφής υπερμεγέθους ψηλού βάρθρου με τη διάρθρωση: ευθυντηρία, κρηπίδα, τοιχοβάτη, ισόδομη τοιχοποιία και στέψη. Επάνω του ήταν τοποθετημένοι τρεις δωρικοί κίονες και τουλάχιστον μια επιτύμβια στήλη, πλαισιωμένα από περιμετρικό στηθαίο.

Βασικό υλικό δομής ήταν καλής ποιότητας λευκός σκληρός ασβεστόλιθος, ενώ η ευθυντηρία και το εσωτερικό της κατασκευής ήταν από ασβεστιτικό ψαμμίτη. Οικοδομικά στοιχεία μαρτυρούν πως επρόκειτο για δαπανηρό έργο, που ξεπερνούσε κατά πολύ τον μέσο όρο, εκτελεσμένο από εξειδικευμένο συνεργείο.

Βικάτου Ολυμπία
Σαράντη Φωτεινή
Σταμάτης Γεώργιος
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

Διαχρονικό ταξίδι στην Ιόνια Οδό. Ο θησαυρός των ευρημάτων της

Η κατασκευή της Ιόνιας Οδού αποτέλεσε την αφορμή για απροσδόκτες ανακαλύψεις στην Αιτωλοακαρνανία, που σηματοδότησαν μία νέα εποχή στην αρχαιολογική έρευνα της περιοχής και ταυτόχρονα συνέβαλαν στην απόκτηση μεγάλου όγκου αρχαιολογικού υλικού (περισσότερα από 100.000 ευρήματα), η μελέτη του οποίου συνθέτει έναν πραγματικό θησαυρό πολύτιμων πληροφοριών και γνώσης, διαφωτίζοντας παράλληλα ποικίλες εκφάνσεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου των Αιτωλών, των Ακαρνανών και των Αμφιλόχων. Τα πλέον αντιπροσωπευτικά ευρήματα, 700 τον αριθμό, από τα αποτελέσματα αυτής της πολυετούς έρευνας εκτέθηκαν στο πλαίσιο της ανάδειξης και προβολής αυτού του πλούσιου και πολυποικίλου υλικού στην περιοδική αρχαιολογική έκθεση με τίτλο: «Διαχρονικό ταξίδι στην Ιόνια Οδό. Ο θησαυρός των ευρημάτων της», η οποία θα παρουσιαστεί στην παρούσα ανακοίνωση. Στην έκθεση αυτή, που συνδιοργανώθηκε από την Εφορεία μας και το Κέντρο Λόγου και Τέχνης «ΔΙΕΞΟΔΟΣ» στο πλαίσιο των Εορτών Εξόδου 2017 και φιλοξενήθηκε στο Ιστορικό Μουσείο της «ΔΙΕΞΟΔΟΥ» στην Ιερή Πόλη του Μεσολογγίου από τις 25 Μαρτίου έως τις 5 Ιουνίου 2017, παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά στο ευρύ κοινό ευρήματα, που ήλθαν στο φως κατά τη διάρκεια κατασκευής των δύο μεγάλων δημοσίων έργων οδοποιίας στην Αιτωλοακαρνανία, της Ιόνιας και Παραϊόνιας Οδού, σε μια προσπάθεια να παρουσιαστούν τα αρχικά αποτελέσματα της απαιτητικής αρχαιολογικής έρευνας, που κρύβεται πίσω από ένα από τα μεγαλύτερα τεχνικά έργα της εποχής μας.

Βικάτου Ολυμπία
Χαβέλα Κωνσταντούλα
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

Ταφικά έθιμα και πρακτικές αρχαίας Ακαρνανίας. Το παράδειγμα της αρχαίας Λιμναίας

Στη θέση Παραζαριά και συγκεκριμένα στην Χ.Θ. 93+833 του έργου της Ιόνιας Οδού, εντοπίστηκε τμήμα του αρχαίου νεκροταφείου της Λιμναίας. Η θέση του νεκροταφείου βρίσκεται στους ανατολικούς πρόποδες του λόφου της αρχαία Λιμναία. Ερευνήθηκαν συνολικά 80 τάφοι η πλειονότητα των οποίων ανήκει στον τύπο του κιβωτιόσχημου. Ελάχιστοι ανήκουν στον τύπο του κεραμασκεπούς. Το βασικό ταφικό έθιμο είναι αυτό του ενταφιασμού, ενώ περιορισμένη είναι η χρήση της καύσης. Η χρήση του νεκροταφείου με βάση τα μέχρι σήμερα δεδομένα ξεκινά στα τέλη του 4ου και συνεχίζεται μέχρι και τον 2ο αι. π.Χ.

Η μελέτη του μικρού αυτού ταφικού συνόλου μας δίνει τη δυνατότητα να προχωρήσουμε σε κάποιες προκαταρκτικές παρατηρήσεις που αφορούν στην οργάνωση και τη χρήση του χώρου στο νεκροταφείο, ενώ παράλληλα μας προσφέρει μία εικόνα της δομής και της οργάνωσης της οχυρωμένης πόλης που δεσπόζει στο μυχό του Αμβρακικού κόλπου, αυτή της αρχαίας Λιμναίας, για την οποία γνωρίζουμε ελάχιστα. Η χρήση συγκεκριμένου χώρου ταφής

των νεκρών, πάντα εκτός των τειχών, αλλά και η τοποθέτηση των τάφων σε παράλληλες σειρές, παραπέμπουν σε οργανωμένο νεκροταφείο. Όσον αφορά στις ταφικές πρακτικές, αυτές φαίνεται ότι διέπονται από μία ομοιογένεια, όπως τουλάχιστον προκύπτει από τη σταθερή παρουσία της πρακτικής του ενταφιασμού, την κυριαρχία των κιβωτιόσχημων τάφων για την εναπόθεση των νεκρών, αλλά και την προτίμηση του προσανατολισμού Β/Ν. Ωστόσο, μία σειρά από διαφοροποιήσεις στις ταφικές πρακτικές μπορεί να ανιχνευτούν στο νεκροταφείο της αρχαίας Λιμναίας, γεγονός που φαίνεται να σπάει την εμφανή ομοιογενή του εικόνα. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται η ποικιλία των κτερισμάτων, κάποιες εξαιρέσεις από τον κοινό προσανατολισμό, αλλά και η παρουσία, αν και περιορισμένη, της πρακτικής της καύσης. Οι διαφοροποιήσεις αυτές θα μπορούσαν να θεωρηθούν ενδεικτικές για τη διαχείριση και τον ορισμό των κοινωνικών σχέσεων των κατοίκων του αρχαίου οικισμού.

**Βικάτου Ολυμπία
Χαβέλα Κωνσταντούλα
Τσαντήλα Βασιλική
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος**

Οικιστικά και ταφικά κατάλοιπα κατά μήκος του οδικού άξονα Ακτίου–Αμβρακίας

Κατά τη διάρκεια κατασκευής του νέου οδικού άξονα κατά μήκος της νότιας ακτής του Αμβρακικού κόλπου, που θα συνδέσει την υποθαλάσσια σήραγγα Πρεβέζης με την Ιόνια Οδό, ερευνήθηκαν τα κατάλοιπα μόνιμων αλλά και προσωρινών αγροτικών εγκαταστάσεων που εντάσσονταν στην περιφέρεια τόσο του αρχαίου Ανακτορίου όσο και των αρχαίων πόλεων της Ηράκλειας και του Εχίνου. Παράλληλα, ερευνήθηκε και τμήμα του νότιου νεκροταφείου του Ανακτορίου.

Ο εντοπισμός των συγκεκριμένων αγροτικών εγκαταστάσεων έρχεται να συμβάλει στην κατανόηση της οικιστικής οργάνωσης της υπαίθρου, αλλά και της διαχείρισης του αγροτικού αποθέματος στην αρχαία Ακαρνανία από τα κλασικά χρόνια μέχρι και τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους. Από την άλλη, η έρευνα του αρχαίου νεκροταφείου έρχεται να συμπληρώσει την εικόνα των ταφικών πρακτικών των ύστερων κλασικών και ελληνιστικών χρόνων που υιοθετήθηκαν από τους κατοίκους του αρχαίου Ανακτορίου.

**Βικάτου Ολυμπία
Χαμπλάκη Κατερίνα
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος**

Θέση «Παλαιομονάστρη» Αιτωλίας. Ένα μεσοβυζαντινό μοναστηριακό συγκρότημα ανασκάπτεται στις πλαγιές της Κλόκοβας

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος, στο πλαίσιο του Έργου «Ιονία Οδός», Υποέργο «Αρχαιολογικές Εργασίες της (πρώην) 22ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων», ανέσκαψε από τον Νοέμβριο 2014 έως και τον Δεκέμβριο 2015, σχεδόν στο σύνολό του, ένα σημαντικό βυζαντινό μοναστηριακό συγκρότημα στις απόκρημνες πλαγιές της Κλόκοβας, πάνω στο αρχαίο πέραςμα από το Αντίρριο προς την Βαράσοβα και την κοιλάδα της Γαβρολίμνης. Το μοναστήρι, που ήταν ελάχιστα γνωστό στην έρευνα χάρη στα ορατά τμήματα των αναλημματικών του τοίχων, διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά ενός οχυρωμένου συγκροτήματος που αποτελείται από περίβολο με δύο πύργους, οι οποίοι πλαισιώνουν την είσοδο στα δυτικά, το καθολικό στο ανατολικό τμήμα του κεντρικού ανδρήρου, τράπεζα, πτέρυγες κελιών, αποθηκευτικούς χώρους, κλιβάνους, σύστημα ύδρευσης με τρεις δεξαμενές. Το συγκρότημα ήκμασε στην μεσοβυζαντινή περίοδο, ωστόσο το καθολικό θεμελιώθηκε σε πρωιμότερο ναό, ενώ το συγκρότημα συνέχισε να λειτουργεί, με επεμβάσεις και στους επόμενους αιώνες. Η σωστική ανασκαφή αποκάλυψε πλήθος ανάγλυφων αρχιτεκτονικών μελών, κεραμικής, νομισμάτων και μεταλλικών αντικειμένων καθημερινής χρήσης καθώς και

σημαντικά δείγματα τοιχογραφιών από το καθολικό. Το συγκρότημα της Κλόκοβας αποτελεί μοναδικό δείγμα συστηματικά ανεσκαμμένης βυζαντινής μονής στη δυτική Στερεά Ελλάδα. Η ίδρυσή της σχετίζεται με την άνοδο του μοναχισμού στη νότια Αιτωλία κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο, όπως τεκμηριώνεται από τις μονές και τα ασκητήρια στον γειτονικό ορεινό όγκο της Βαράσοβας.

**Βικάτου Ολυμπία
Χαμπλάκη Κατερίνα
Αλεξάκη Αρχοντία
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος**

Ανασκαφές της Εφορείας Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος στη θέση Δρυμός, Δήμου Ακτίου-Βόνιτσας. Αποκαλύπτοντας έναν παράκτιο οικισμό της Ύστερης Αρχαιότητας στις ακτές του Αμβρακικού

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος, στο πλαίσιο του Υποέργου «Αρχαιολογικές Έρευνες και Εργασίες Βυζαντινών Αρχαιοτήτων» του Έργου «Κατασκευή Οδικής Σύδεσης περιοχής Ακτίου με τον Δυτικό Άξονα Βορρά-Νότο» (ΕΣΠΑ 2007-2013 και ΕΣΠΑ 2014-2020) συνέχισε και ολοκλήρωσε την ανασκαφική έρευνα στον οικισμό Δρυμός, του Δήμου Ακτίου-Βόνιτσας, αποκαλύπτοντας τμήμα ενός σημαντικού παράκτιου οικισμού στη νότια όχθη του Αμβρακικού Κόλπου, ο οποίος ήκμασε ιδιαίτερα κατά την περίοδο της Ύστερης Αρχαιότητας. Στο ανασκαφέν τμήμα περιλαμβάνονται ένα μεγάλο δημόσιο συγκρότημα που διατάσσεται σε πτέρυγες γύρω από αύλιο χώρο και ένα σύνολο κτηρίων που συνδέονται με τρίκλιτη παλαιοχριστιανική βασιλική. Τα κτηριακά κατάλοιπα σχετίζονται με ποικίλες λειτουργίες: διαμονή και φιλοξενία επισκεπτών, εμπορικές και βιοτεχνικές λειτουργίες, αποθήκευση προϊόντων, λουτρικές εγκαταστάσεις κλπ, ενώ τεκμηριώνεται η μακροχρόνια χρήση του χώρου από τη ρωμαϊκή έως και το τέλος της πρωτοβυζαντινής περιόδου. Παρουσιάζεται η αρχιτεκτονική εξέλιξη του ανασκαφέντος τμήματος και μια επισκόπηση των σημαντικών κινητών ευρημάτων. Ο οικισμός εντάσσεται στο ευρύτερο τοπογραφικό πλαίσιο της περιοχής, και εξετάζεται η σύνδεσή του με τη Νικόπολη και τις αρχαίες θέσεις της βόρειας Ακαρνανίας.

**Βικάτου Ολυμπία
Χαβέλα Κωνσταντούλα
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος**

«Αμφιλόχων ιερά»

Κατά τη διάρκεια των εργασιών της Ιόνιας Οδού κατά μήκος της ανατολικής πλευράς του Αμβρακικού Κόλπου, στις παρυφές της οροσειράς του Μακρυνόρους, ερευνήθηκε σειρά μικρών ιερών που χρονολογούνται κυρίως στον 4ο αι. π.Χ. και εντάσσονται στη χώρα των Αμφιλόχων, που είχαν ως πρωτεύουσά τους το Αμφιλοχικό Άργος. Για την ίδρυσή τους έχουν επιλεγεί φυσικά πλατώματα χαμηλών λόφων με οπτική επαφή στον Αμβρακικό Κόλπο και δεν αποκλείεται να βρίσκονται κοντά στον αρχαίο δρόμο που οδηγούσε στην αρχαία Αμβρακία.

Αν και η διατήρηση των αρχιτεκτονικών τους καταλοίπων είναι αρκετά αποσπασματική, σημαντικός ήταν ο αριθμός των ειδωλίων και των μικκύλων αγγείων που εντοπίστηκαν τόσο στο εσωτερικών των κτηριακών εγκαταστάσεων όσο και σε αποθέτες περιμετρικά των ιερών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το σύνολο των ειδωλίων, καθώς φαίνεται ότι αποτελούν προϊόντα τοπικών εργαστηρίων με άμεσες καλλιτεχνικές επιρροές από τα εργαστήρια της γειτονικής αρχαίας Αμβρακίας.

Βουζαξάκης Κωνσταντίνος
ΕΦΑ Καρδίτσας

Αντιστροφή της εικόνας: από τις εμφανείς στο τοπίο μαγούλες, στις αφανείς υπόσκαφες κατασκευές της Νεολιθικής περιόδου στην πεδιάδα της δυτικής Θεσσαλίας (Έργο αυτοκινητόδρομου Ε65)

Στο πλαίσιο της κατασκευής του Αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας Ε-65 στην περιοχή της Π.Ε. Καρδίτσας ανασκάφηκαν διάφορες θέσεις με κατάλοιπα της Νεολιθικής περιόδου. Βασικό χαρακτηριστικό στις θέσεις αυτές υπήρξε ο εντοπισμός υπόσκαφων κατασκευών, που ταυτίστηκαν με οικίες, αποθηκευτικούς χώρους και τάφους. Σε αντίθεση με τους γνωστούς οικισμούς της περιόδου που είναι εμφανείς στο τοπίο με τη μορφή μικρών ή μεγαλύτερων γηλόφων (μαγούλες), οι περισσότερες από τις νέες θέσεις ήταν αθέατες επιφανειακά καθώς εντοπίστηκαν κάτω από τα μεταγενέστερα στρώματα προσχώσεων της πεδιάδας. Η ευρεία διασπορά τους στην περιοχή και τα ευρήματα που εντοπίστηκαν σε αυτές τροφοδοτούν, πλέον, με νέα δεδομένα τη συζήτηση για την κατοίκηση κατά τη Νεολιθική περίοδο στο δυτικό αυτό άκρο της θεσσαλικής πεδιάδας.

Γκέλου Λιάνα
ΕΦΑ Φλώρινας

Σωστικές ανασκαφές στα Λιγνιτωρυχεία Αχλάδας. Το Νεκροταφείο Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων

Το τοπικό διαμέρισμα της Αχλάδας βρίσκεται 22 Χλμ ΒΑ της Φλώρινας. Από το 2010 η Εφορεία Αρχαιοτήτων Φλώρινας διενεργεί εποπτεία και παρακολούθηση των εκσκαφικών εργασιών που πραγματοποιούνται για την εξόρυξη λιγνίτη στο πεδίο του ορυχείου της Αχλάδας. Το 2014, κάτω από οικοδομικά κατάλοιπα ρωμαϊκών χρόνων, εντοπίστηκε οργανωμένο νεκροταφείο με ευρήματα, που φωτίζουν άγνωστες μέχρι σήμερα πτυχές του πολιτισμού που αναπτύχθηκε στη Λυγκηστίδα, κατά την Αρχαϊκή και Κλασική Εποχή.

Η ανασκαφή βρίσκεται σε εξέλιξη και οι ταφές έχουν ξεπεράσει τις 270. Εκτείνονται χρονολογικά από τον 6ο μέχρι τον 4ο αι. π.Χ. και τα έθιμα ταφής παρουσιάζουν σαφέστατες ομοιότητες με άλλα νεκροταφεία της ίδιας περιόδου στη Μακεδονία, όπως στη Σίνδο, στις Αιγές, στο Αρχοντικό της Πέλλας και στην Αιανή. Συγκεντρώθηκαν όπλα, πύλινα και χάλκινα αγγεία, ειδώλια και σκεύη που σχετίζονται με ταφικές τελετουργίες και αντιλήψεις για τη μεταθανάτια ζωή. Βρέθηκαν χρυσά επιστόμια, εποφθάλμια, χρυσοί ρόδακες και άλλα χρυσά και ασμένια κοσμήματα. Μεγάλος είναι ο αριθμός των χάλκινων κοσμημάτων, στα οποία περιλαμβάνονται πόρπες και περόνες, δαχτυλίδια απλά ή με παραστάσεις στη σφενδόνη, σκουλαρίκια και βραχιόλια.

Τα ευρήματα της Αχλάδας πιστοποιούν συστηματικές εμπορικές και πολιτιστικές επαφές με σημαντικά κέντρα της νότιας Ελλάδας και των αποικιών, επαφές που επηρεάζουν εμφανώς και την εγχώρια παραγωγή. Τα περισσότερα πύλινα αγγεία προέρχονται από τοπικά εργαστήρια, ενώ τα εισαγμένα, που χρονολογούνται στον 6ο και τον πρώιμο 5ο αι. π.Χ., είναι κυρίως προϊόντα του κορινθιακού κεραμικού εργαστηρίου. Οι ταφές του 5ου και 4ου αι. π.Χ. συνοδεύονται από πολλά αττικά αγγεία, με σχήματα ιδιαίτερα δημοφιλή πανελλαδικά σε νεκροταφεία αυτής της περιόδου.

Το νεκροταφείο επαναχρησιμοποιήθηκε στα Βυζαντινά χρόνια, όπως δείχνουν οι μεταγενέστερες χριστιανικές ταφές, που εντοπίστηκαν πάνω από τις κλασικές.

Δανούση Αναστασία
Λύρας Μιχαήλ
ΕΦΑ Κορινθίας

Νεκροταφείο 6ου - 5ου αι. π.Χ. στο Ζευγολατειό Κορινθίας

Η ανακοίνωση έχει ως θέμα την παρουσίαση νεκροταφείου που ήρθε στο φως στην περιοχή του Ζευγολατειού, κατά τη διεξαγωγή σωστικής ανασκαφικής έρευνας, στο πλαίσιο του έργου «Ολυμπία Οδός». Στο εν λόγω νεκροταφείο εντοπίστηκαν συνολικά τριανταέξι ταφές, οργανωμένες σε δυο συστάδες. Στόχος της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση των δυο συστάδων τάφων, των εθίμων και των πρακτικών ταφής, ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί σε τρεις πλούσια κτερισμένους τάφους, ευρήματα των οποίων εκτίθενται ήδη στην επανέκθεση του Μουσείου Αρχαίας Κορινθίου. Η σπουδαιότητα του νεκροταφείου έγκειται τόσο στη σπανιότητα του ευρήματος στην περιοχή όσο και στην πιθανή σύνδεσή του με την κόμη «Αρχαίες Ασαί».

Το νεκροταφείο χρονολογείται στον 6ο και 5ο αι. π.Χ. Στη συντριπτική τους πλειονότητα οι ταφές είναι μονές, με εξαίρεση μια διπλή. Πρόκειται για ταφές ιδιαίτερου κτερισματικού πλούτου, με ευρήματα, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν ένα επίνητρο, με σκηνή συμποσίου και διονυσιακή παράσταση, ένα χάλκινο κάτοπτρο με ένθετα άνθη και οστέινη λαβή, μια σφραγιστή φιάλη με ακτινωτή διακόσμηση και λευκό επίθετο χρώμα, όπως και μια πυξίδα, η οποία φέρει προτομές γυναικείων μορφών ως λαβές.

Ελευθερίου Π. Ευαγγελία
ΕΦΑ Λακωνίας

Νέα εθνική οδός Λεύκτρο - Σπάρτη. Ανακαλύπτοντας την ανθρώπινη παρουσία στην ύπαιθρο χώρα της Λακεδαιμονίας κατά τους πρωτοβυζαντινούς και βυζαντινούς χρόνους

Οι σωστικές ανασκαφές που διενεργήθηκαν από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας στο πλαίσιο κατασκευής της νέας εθνικής οδού Λεύκτρο – Σπάρτη αποκάλυψαν πλήθος καταλοίπων των πρωτοβυζαντινών και βυζαντινών χρόνων κατά μήκος του ποταμού Ευρώτα. Οικιστικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις-εργαστήρια, λουτρά, νεκροταφεία, καθώς και ένας κοιμητηριακός ναός, εμπλούτισαν σημαντικά τα ιστορικά και αρχαιολογικά δεδομένα για την τοπογραφία της Λακωνίας κατά τη βυζαντινή εποχή και συμπλήρωσαν τα αποτελέσματα παλαιότερων ερευνών. Τα ευρήματα συνιστούν νέα και εν πολλοίς μοναδική μαρτυρία για την ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα στην ύπαιθρο χώρα της Λακεδαιμονίας, δίνοντας παράλληλα νέες κατευθύνσεις και προοπτικές στην έρευνα.

Ζιώτα Χριστίνα
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Φλώρινας

Νέοι οδικοί άξονες και λιγνιτωρυχεία: Διαχρονικά ευρήματα από την επαρχία Εορδαίας Κοζάνης (2012-2014)

Μέσα στα όρια επέκτασης των λιγνιτωρυχείων Μαυροπηγής και Ποντοκόμης της ΔΕΗ ήρθαν στο φως οικιστικά και ταφικά κατάλοιπα που χρονολογούνται από τη Νεολιθική Εποχή μέχρι και την υστερορωμαϊκή περίοδο. Από το 2012 ως το 2014 ερευνήθηκαν τα σωζόμενα λείψανα εγκαταστάσεων της νεότερης νεολιθικής περιόδου και της Ύστερης Εποχής Χαλκού-Πρώιμης Εποχής Σιδήρου. Αποκαλύφθηκε, επίσης, εκτεταμένο αρχαϊκό νεκροταφείο με 221 τάφους στη θέση Μεγάλο Λιβάδι Μαυροπηγής, το οποίο χρησιμοποιήθηκε και στα ελληνιστικά-ρωμαϊκά χρόνια (47 τάφοι) και οργανωμένο ρωμαϊκό νεκροταφείο στη θέση Δάσος, που περιλαμβάνει 374 τάφους. Στην ευρύτερη περιοχή του ίδιου νεκροταφείου ερευνήθηκαν οικιστικά λείψανα ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων και τάφοι που χρονολογού-

νται από την αρχαϊκή περίοδο ως τη Ρωμαϊκή Εποχή. Στη θέση Μικρό Λιβάδι Μαυροπηγής ήρθαν στο φως κατάλοιπα ελληνιστικού οικισμού, λιγιστές ρωμαϊκές ταφές και νεκροταφείο με 62 τάφους υστεροαρχαϊκών-πρώιμων κλασικών και ελληνιστικών χρόνων. Τάφοι που ανήκουν στις ίδιες περιόδους ανασκάφηκαν και στις θέσεις Κουρί και Βαρκάρης. Εκτός των ταφικών και των οικιστικών ευρημάτων στη θέση Βαρκάρης, ερευνήθηκε και ασβεστοκάμιнос του 4ου αι. μ.Χ.

Κατά μήκος του νέου οδικού άξονα Πτολεμαΐδας-Δυτ. Εορδαίας, στην περιοχή των κοινοτήτων Εμπορίου και Αναρράχης, η σωστική ανασκαφή αποκάλυψε κατάλοιπα εγκατάστασης της Ύστερης Εποχής Χαλκού-Πρώιμης Εποχής Σιδήρου και νεκροταφείο που χρονολογείται από την Εποχή του Σιδήρου έως τον 4ο αι. π.Χ.

Ζιώτα Χριστίνα
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Φλώρινας

Αρχαιολογικός πλούτος και ενεργειακός πλούτος στην Π.Ε. Φλώρινας: Μια ταραγμένη σχέση σε εύθραυστη ισορροπία

Την τελευταία δεκαπενταετία, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Φλώρινας διενεργεί ένα πρωτοφανές σε κλίμακα, όχι μόνο για τα ελληνικά δεδομένα, ανασκαφικό έργο, εντάσσοντας με δυναμικό τρόπο την παραμεθόρια περιοχή της Φλώρινας στον αρχαιολογικό χάρτη της χώρας. Οι εκτεταμένες σωστικές έρευνες στο λεκανοπέδιο του Αμυνταίου, εντός των ορίων ανάπτυξης του λιγνιτωρυχείου της ΔΕΗ και σε συνολική επιφάνεια 250 στρεμμάτων, οδήγησαν στη συγκέντρωση πολυάριθμων και εξαιρετικής σπουδαιότητας πληροφοριών για κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας διαχρονικά, από την αρχαιότερη νεολιθική περίοδο ως τα βυζαντινά χρόνια.

Σε λιγνιτωρυχείο ιδιωτικών συμφερόντων, της εταιρείας «Λιγνιτωρυχεία Αχλάδας Α.Ε.», στην Τ.Κ. Αχλάδας, βρίσκεται σε εξέλιξη από το 2014 σωστική ανασκαφή με ευρήματα εντυπωσιακά, που φωτίζουν άγνωστες μέχρι σήμερα πτυχές του πολιτισμού που αναπτύχθηκε στο αρχαίο βασίλειο της Λυγκηστίδας κατά την Αρχαϊκή και Κλασική Εποχή. Κάτω από οικοδομικά κατάλοιπα ρωμαϊκών χρόνων αποκαλύφθηκε εκτεταμένο νεκροταφείο με ιδιαίτερα πλούσια κτερίσματα, προϊόντα κορινθιακών, ιωνικών, αττικών και εγχώριων εργαστηρίων. Η πολυετής προσπάθεια συγκερασμού, φαινομενικά τουλάχιστον, αντικρουόμενων συμφερόντων και ενδιαφερόντων, τα ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα, οι αυξημένες απαιτήσεις σε όλα τα επίπεδα, τα δυσεπίλυτα πρακτικά προβλήματα, ποικίλες πτυχές μιας συχνά επεισοδικής συνύπαρξης και συνεργασίας, τα μοναδικής ιστορικής σημασίας αποτελέσματα και η προβολή τους, αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης.

Ζιώτα Χριστίνα
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Φλώρινας

Σωστική ανασκαφική έρευνα στον Κλείτο Κοζάνης. Μια νεολιθική κοινότητα στον χώρο και τον χρόνο

Στον αρχαιολογικό χώρο του Κλείτου διενεργήθηκε σωστική ανασκαφή εν όψει της επέκτασης του λιγνιτωρυχείου Νοτίου Πεδίου της ΔΕΗ. Η πενταετής ανασκαφική έρευνα επεκτάθηκε σε 75 στρέμματα και αποκάλυψε δύο γειτονικές θέσεις οικιστικής εγκατάστασης, εν μέρει σύγχρονες, που χρονολογούνται στη νεότερη και την τελική νεολιθική περίοδο, έως και τη θεσσαλική φάση «Ραχμάνι». Ο οικισμός Κλείτος 1 είναι αραιοκατοικημένος, εκτείνεται σε 20 στρέμματα και έχει μεγάλα πασσαλόπηκτα οικήματα, με κατασκευές για τροφοπαρασκευή και αποθήκευση στο εσωτερικό. Εκτός των σπιτιών βρέθηκαν απορριμματικοί λάκκοι, αποθηκευτικά αγγεία και κατασκευές, πολλές από τις οποίες εξυπηρετούσαν το σύνολο

της κοινότητας. Τον οικισμό οριοθετούσαν τάφοι και ξύλινοι περίβολοι. Ο οικισμός Κλείτος 2 έχει έκταση 2.5 στρεμμάτων και τρεις οικιστικές φάσεις με πασσαλόπηκτα οικήματα. Έχει πιο περιορισμένους ελεύθερους χώρους, οι κατασκευές βρίσκονται κυρίως μέσα στα σπίτια και οριοθετείται από ρέματα. Εντοπίστηκαν 30 συνολικά νεολιθικές ταφές, οι περισσότερες εντός των ορίων των οικισμών, ενταφιασμοί και δευτερογενείς ταφές καύσεων σε τεφροδόχα αγγεία.

Καραγιαννόπουλος Χρήστος
ΕΦΑ Καρδίτσας

Από τη Γεωμετρική και Αρχαϊκή Εποχή έως την Κλασική Περίοδο. Μαρτυρίες από οικισμούς της νοτιοδυτικής θεσσαλικής πεδιάδας, κατά τις ανασκαφές για την κατασκευή του Αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας Ε – 65

Οι σχετικά πρόσφατες ανασκαφές στα όρια της Π.Ε. Καρδίτσας στη νοτιοδυτική Θεσσαλία, έφεραν στο φως κατάλοιπα από τμήματα οικισμών που χρονολογούνται από τους Γεωμετρικούς και Αρχαϊκούς Χρόνους έως και την Κλασική Εποχή. Πρόκειται για οικιστικά λείψανα που εντοπίστηκαν σε δύο διαφορετικές θέσεις, η πρώτη στην Τ.Κ. Ανάβρας, πάνω σε ημι-ορεινή δίοδο που οδήγούσε στα όρια της σημερινής Φθιώτιδας και η δεύτερη καταμεσής της πεδιάδας, σε κοντινή απόσταση από το ιερό της Ιτωνίας Αθηνάς στην Τ.Κ. Φίλιας. Στην αρχή, παρουσιάζονται τα κύρια χαρακτηριστικά των οικισμών και η αρχιτεκτονική μορφή των κτισμάτων τους και γίνεται συνοπτική παρουσίαση της σκευής και των κινητών ευρημάτων από το εσωτερικό τους. Στη συνέχεια, με βάση τη σχετική - από χρονολογικής άποψης - ακολουθία των δύο οικισμών και τη γεωγραφική τους γειτνίαση, τονίζονται τα κοινά τους στοιχεία, τα οποία αφορούν κυρίως τις κατόψεις των αφιδωτών οικιών. Ταυτόχρονα, ανιχνεύεται η εξάπλωση αυτού του τύπου κτισμάτων στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοδυτικής θεσσαλικής πεδιάδας, η οποία υποδηλώνει μία ισχυρή αρχιτεκτονική παράδοση και συνέχεια στην κατασκευή των σπιτιών.

Καραμήτρου-Μεντεσιδη
Γεωργία
Επίτιμη Διευθύντρια
ΥΠΠΟΑ

Εορδαία. Από την έρευνα στις αρχαιότερες των λιγνιτωρυχείων

Στην Εορδαία, σωστικές ανασκαφές έχουν διενεργηθεί σε διάφορους χώρους, όπως στην Πτολεμαΐδα, στον Περδίκκα, στη Σπηλιά, στους Πύργους, στον Άγιο Χριστόφορο, στην Αναρράχη. Σε χώρους της Μαυροπηγής, της Ποντοκώμης και του Κλείτου, λόγω της επέκτασης των λιγνιτωρυχείων του Δυτικού, Νοτιοδυτικού και Νότιου Πεδίου του Λιγνιτικού Κέντρου Δυτικής Μακεδονίας, ερευνήθηκαν εκατοντάδες στρέμματα με επιφανειακή έρευνα και δοκιμαστικές τομές και στη συνέχεια ανασκάφηκαν συστηματικά οι αρχαιότερες πολλών θέσεων.

Ο αρχαιολογικός χάρτης των χωριών της Μαυροπηγής και του Κομάνου περιλαμβάνει 27 εντοπισμένες θέσεις. Από την έρευνα τόσο σε οικιστικά κατάλοιπα όσο και σε νεκροταφεία προέκυψε πλούτος στοιχείων για όλες τις εποχές, από την Αρχαιότερη Νεολιθική έως την Ελληνιστική και τη Ρωμαϊκή. Ο οικισμός στη θέση Φυλλοτσαΐρι Μαυροπηγής συγκαταλέγεται στους αρχαιότερους της Ελλάδας και των Βαλκανίων. Τα νεκροταφεία, ανά συστάδες τριών εκατοντάδων ταφών κυρίως της Αρχαϊκής Εποχής, έδωσαν πλήθος μεταλλικών αντικειμένων, κοσμημάτων και εξαρτημάτων ένδυσης, ορισμένα εκ των οποίων αποτελούν άγνωστους τύπους ή συμπληρώνουν τους ήδη γνωστούς και εντάσσονται στην κατηγορία

των λεγόμενων «χαλκών μακεδονικών». Τα οικιστικά κατάλοιπα της ίδιας εποχής εντοπίζονται σε γειτονικές εκτάσεις και συνίστανται σε υπόσκαφες κατοικίες με εγχώρια τεφρόχρωμη κεραμική. Πρόκειται για αγροτοποικιστικές κοινότητες, εποχιακών εγκαταστάσεων στον χώρο, κατοίκων οι οποίοι ήταν δεμένοι με την παράδοση, στοιχείο που αποτυπώνεται τόσο στα οικιστικά κατάλοιπα που δεν απέχουν από τις ταφές, όσο και στην κεραμική, τα μεταλλικά είδη των κοσμημάτων και εξαρτημάτων ένδυσης και γενικώς στα έθιμα ταφής, ακόμη και στον ενταφιασμό κάποιων με τα ζώα τους.

**Καραμήτρου-Μεντεσίδη
Γεωργία**
*Επίτιμη Διευθύντρια
ΥΠΠΟΑ*
Θεοδώρου Δήμητρα
συμβασιούχος ΥΠΠΟΑ

Φράγμα Ιλαρίωνα σε Νομούς Κοζάνης και Γρεβενών. Επισκόπηση της έρευνας

Στους Νομούς Κοζάνης και Γρεβενών από το 2004 έως το 2012, οι μεγαλύτερες σωστικές ανασκαφές αφορούσαν σε χώρους ανάπτυξης των λιγνιτωρυχείων στην Εορδαία και σε χώρους κατά μήκος του φράγματος Ιλαρίωνα στον Αλιάκμονα ποταμό, λόγω των λιγνιτωρυχείων και του υδροηλεκτρικού έργου της ΔΕΗ Α.Ε.

Το νέο υδροηλεκτρικό Ιλαρίωνα με κατασκευή φράγματος κατέχει εκτάσεις στο μέσο ρου του Αλιάκμονα, λίγο μετά τα διοικητικά όρια Αιανής-Ρυμνίου και προς τα νότια και δυτικά εντός του Νομού Γρεβενών. Σχεδιάστηκε ως συνέχεια του φράγματος Πολυφύτου, το οποίο λειτούργησε το 1974, καταλαμβάνει εκτάσεις από την Αιανή έως το Βελβεντό και έχει καταστρέψει δεκάδες αρχαιολογικούς χώρους. Με την επιφανειακή έρευνα που διενεργήσαμε από το 2004 σε εκτάσεις εντός των δύο Νομών, εντοπίσαμε νέους αρχαιολογικούς χώρους και συντάξαμε αρχαιολογικούς χάρτες των γύρω χωριών, ενώ οι χώροι έφθασαν τους 23 εντός περιοχής κατάκλισης φράγματος Ιλαρίωνα. Συνολικά, σε μια έκταση με εμβαδόν κατάκλισης λεκάνης 21.900 στρεμμάτων, ερευνήσαμε με δοκιμαστικές τομές και κάρναβο 883.216 τ.μ., διαπιστώσαμε ότι η έκταση των αρχαιολογικών καταλοίπων καταλαμβάνει έκταση 503.815 τ.μ. και αποκαλύψαμε αρχαιότητες σε έκταση 100 στρεμμάτων περίπου (συμπεριλαμβανομένου και της Ελάτης, θέση Λογκάς).

Από το έργο στο φράγμα Ιλαρίωνα δίνονται στοιχεία για τις κυριότερες ανασκαφές εντός των δύο Νομών με καταγραφή συμπερασμάτων για τον πολιτισμό διαχρονικά στο μέσο ρου του Αλιάκμονα.

**Καραμήτρου-Μεντεσίδη
Γεωργία**
*Επίτιμη Διευθύντρια
ΥΠΠΟΑ*
Αναγνωστοπούλου Κατερίνα
Λόκανα Χαρίκλεια,
συμβασιούχοι ΥΠΠΟΑ

Ποντοκώμη και Μαυροπηγή Εορδαίας. Ειδώλια της Αρχαιότερης και Μέσης Νεολιθικής Εποχής

Η Αρχαιότερη και Μέση Νεολιθική Εποχή στη διάρκεια της 7ης και του πρώτου μισού της 6ης χιλιετίας π.Χ. είναι η εποχή των πρώιμων εγκαταστάσεων των συλλεκτών, οι οποίοι έχουν μετατραπεί ήδη σε γεωργούς. Η Δυτική Μακεδονία αποτελεί ένα σταυροδρόμι μετακινήσεων, επαφών και επικοινωνίας μεταξύ βορρά-νότου και ανατολής-δύσης. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα και τη μελέτη των νεολιθικών εγκαταστάσεων έχουν σχέση με την κατανόηση της εξελικτικής πορείας των πρώιμων γεωργοκτηνοτρόφων στο ίδιο οικολογικό περιβάλλον, τους παραλληλισμούς, τις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους, καθώς και με συσχετίσεις, συγκρίσεις με άλλους πολιτιστικούς κύκλους.

Η σωστική ανασκαφή στη θέση Σουλουκιά Ποντοκώμης αποκάλυψε μία τάφρο και είκοσι ένα λάκκους. Τα ευρήματα της ανασκαφής χρονολογούν τη θέση κατά κύριο λόγο στην Αρχαιότερη, αλλά και στη Μέση Νεολιθική Εποχή.

Στη θέση Ίσιωμα Μαυροπηγής αποκαλύφθηκε μικρή εγκατάσταση, που χρονολογείται στη Μέση Νεολιθική Εποχή. Τα οικιστικά κατάλοιπα αντιπροσωπεύονται από το κεντρικό και τέσσερα μικρότερα ορύγματα-νημιπόγειες κατοικίες, από είκοσι επτά λάκκους, οι οποίοι συνδέονται με τα ορύγματα-κατοικίες και μπορούν να ερμηνευτούν ως βοηθητικοί χώροι και χώροι εργασιών, καθώς και από δέκα ταφές.

Βρέθηκαν αρκετά ειδώλια, στην πλειονότητά τους ανθρωπόμορφα και λίγα ζωόμορφα, τύποι χαρακτηριστικοί για την εποχή, τα οποία θα παρουσιάσουμε στην ομιλία μας πιστεύοντας ότι η μελέτη τους συμβάλλει στον εμπλουτισμό των γνώσεών μας για την ειδωλοπλαστική της εποχής σε ένα χώρο, στον οποίο -χωρίς να λείπουν οι επιρροές από βορρά και νότο- αναπτύχθηκε ένας πολιτισμός με τα δικά του χαρακτηριστικά, όπως απέδειξαν οι μεγάλες σωστικές ανασκαφές.

Καράντζαλη Έφη
*Αν. Προϊσταμένη
ΕΦΑ Φθιώτιδος
& Ευρυτανίας*

Αρχαιολογικά ευρήματα στο πλαίσιο της κατασκευής Μεγάλων Δημόσιων Έργων (ΠΑΘΕ - ΕΡΓΟΣΕ - Ε65) στον Ν. Φθιώτιδος

Η πραγματοποίηση εκσκαφών σε μεγάλη κλίμακα κατά τις εργασίες κατασκευής των Μεγάλων Δημόσιων Έργων των αυτοκινητοδρόμων ΠΑΘΕ και Ε65 και της Νέας Σιδηροδρομικής Γραμμής της ΕΡΓΟΣΕ στον Ν. Φθιώτιδος, είχε ως συνέπεια την αποκάλυψη πολυάριθμων νέων αρχαιολογικών χώρων, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση των γνώσεών μας για την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι την Ύστερη Αρχαιότητα. Στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης θα παρουσιαστούν, συνοπτικά, τα αποτελέσματά της έρευνας, που έφερε στο φως νέα στοιχεία για την μυκηναϊκή κατοίκηση στη Λυγαριά της Λαμίας, την κατοίκηση στη Γεωμετρική εποχή στο Σταυρό Λαμίας, τον Αχινό και τον Άγιο Κων/νο, την άσκηση λατρείας στους κλασικούς-ελληνιστικούς χρόνους στον Άγιο Κων/νο και στη Στύρφακα Λαμίας και την εντατική αγροτική εκμετάλλευση της γης στην Ύστερη Αρχαιότητα στις Θερμοπύλες και τον Αχινό.

Με στόχο την ανάδειξη και απόδοσή τους στο κοινό, ως επισκέψιμων χώρων, διατηρήθηκαν ορατά τα σημαντικότερα από τα οικοδομήματα που ήρθαν στο φως, όπως το Ασκληπιείο Δαφνούτσος στον Άγιο Κωνσταντίνο, η αγροικία στις Θερμοπύλες και η βιοτεχνική μονάδα παραγωγής οίνου στον Αχινό.

**Καραπαναγιώτου
Άννα- Βασιλική**
*Προϊσταμένη
ΕΦΑ Αρκαδίας*

Καθ' οδόν: το έργο της ΕΦΑ Αρκαδίας (πρώην ΛΘ' ΕΠΚΑ) στο πλαίσιο της κατασκευής της Νέας Εθνικής Οδού «Κόρινθος - Τρίπολη - Καλαμάτα & κλάδος Λεύκτρο - Σπάρτη»

Το αρχαιολογικό υποέργο που εντάχθηκε στο πλαίσιο του μεγάλου έργου «Σύμβαση Παραχώρησης Μελέτη, Κατασκευή, Χρηματοδότηση, Εκμετάλλευση, Λειτουργία και Συντήρηση του Αυτοκινητοδρόμου Κόρινθος - Τρίπολη - Καλαμάτα και κλάδος Λεύκτρο - Σπάρτη» από το Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, ξεκίνησε το 2008 και ολοκληρώθηκε στα τέλη του 2015. Μεταξύ άλλων, δώδεκα (12) νέες σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις εντοπίστηκαν και ερευνήθηκαν συστηματικά, εμπλουτίζοντας τις γνώσεις μας για την τοπογραφία και αρχαία ιστορία της Αρκαδίας. Στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης θα γίνει μία συνολική αποτίμηση του έργου που υλοποίησε η ΕΦΑ Αρκαδίας, όχι μόνο στον τομέα των ανασκαφών αλλά και της τεκμηρίωσης, συντήρησης, ανάδειξης και αποθήκευσης των αρχαιοτήτων στο πλαίσιο του μεγάλου δημόσιου έργου.

Κασίμη Παναγιώτα
Αν. Προϊσταμένη
ΕΦΑ Κορινθίας

Το πέραςμα στην Κορινθία

Θα παρουσιαστούν τα Μεγάλα Δημόσια Έργα που πραγματοποιήθηκαν στην Κορινθία τα τελευταία 10 χρόνια με έμφαση στο έργο της Ολυμπίας Οδού, ένα έργο που διήρκεσε στην Εφορεία μας από τον Αύγουστο του 2008 έως τον Ιούλιο του 2017. Επίσης, θα παρουσιαστούν τα σημαντικότερα επιστημονικά και τοπογραφικά στοιχεία, που προέκυψαν κατά τις σωστικές ανασκαφές στο πλαίσιο της κατασκευής της σιδηροδρομικής γραμμής υψηλών ταχυτήτων Κορίνθου - Πατρών και του έργου τοποθέτησης του αγωγού φυσικού αερίου.

Κόλλια Ερωφίλη-Ίρις
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Ηλείας

Ανασκαφικές έρευνες της ΣΤ΄ Εφορείας Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων τα έτη 2008-2014 στην Αχαΐα, στο πλαίσιο Μεγάλων Δημόσιων Έργων και η συμβολή τους στην ιστορική τοπογραφία της περιοχής

Στο πλαίσιο των Μεγάλων Δημόσιων Έργων (Ολυμπία Οδός, ΕΡΓΟΣΕ: Νέα Σιδηροδρομική Γραμμή Αθηνών-Πατρών) πραγματοποιήθηκε από την ΣΤ΄ ΕΠΚΑ τα έτη 2008-2014 μία σειρά εκτεταμένων ανασκαφικών ερευνών στην Αχαΐα και κυρίως στο ανατολικό τμήμα της. Τα ευρήματα των ανασκαφών αυτών είναι ποικίλα και πολυάριθμα, ενώ οι νέες θέσεις που αποκαλύφθηκαν εμπλουτίζουν σημαντικά τις γνώσεις μας για την τοπογραφία της περιοχής από την ΠΕ Εποχή ως τους ελληνιστικούς χρόνους. Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα σημαντικότερα στοιχεία που προέκυψαν από τις ανασκαφές αυτές.

Κατσαρού Χριστίνα,
ΕΦΑ Αχαΐας

Ο αρχαιολογικός πλούτος της ανατολικής Αιγιάλειας, όπως αποκαλύπτεται μέσα από τα Μεγάλα Δημόσια Έργα

Στην περιοχή της ανατολικής Αιγιάλειας Ν. Αχαΐας, στο πλαίσιο των μεγάλων δημόσιων έργων (Ολυμπία Οδός και ΕΡΓΟΣΕ), νέες σημαντικές θέσεις αποκαλύφθηκαν και καινούρια δεδομένα προέκυψαν από τις σωστικές ανασκαφές της Υπηρεσίας μας, εμπλουτίζοντας τις γνώσεις μας για την ιστορία και την τοπογραφία της περιοχής. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της κατασκευής της Νέας Σιδηροδρομικής γραμμής Αθηνών-Πατρών (τμήμα Κιάτο-Ροδοδάφνη):

Ι. Στο Δ.Δ. Αιγείρας του Δήμου Αιγιαλείας, ερευνήθηκε συγκρότημα αρχαίων κτηρίων-χώροι αρχαίου εργαστηριακού συγκροτήματος (πιθανότητα αγροικίας), που χρονολογούνται από τους ύστερους κλασσικούς έως τους υστερορωμαϊκούς χρόνους, συνολικής έκτασης 2.225 τ.μ. Η θέση βρίσκεται στη χώρα της αρχαίας Αίγειρας.

ΙΙ. Στο Δ.Δ. Ακράτας του Δήμου Αιγιαλείας, στη θέση Γέφυρα ΚΔ26, εντοπίστηκαν αποσπασματικά αρχαία κατάλοιπα που καταλαμβάνουν έκταση περίπου 69 τ.μ., χρονολογούνται στους ελληνιστικούς χρόνους και πιθανόν αποτελούν τμήμα αγροικίας.

Στο πλαίσιο κατασκευής της Ολυμπίας Οδού, στο ΔΔ Ελίκης στη θέση «Δεξαμενή» Δ. Αιγιαλείας στους πρόποδες του υψώματος «Μπρούμα» ή Αγ. Γεώργιος, όπου θεωρείται ότι βρισκόταν η ακρόπολη της αρχαίας Ελίκης, ερευνήθηκε το δυτικότερο όριο του εκτεταμένου πρωτοελλαδικού οικισμού (που είχε εντοπιστεί στην Κερύνεια Αιγιαλείας). Τα οικοδομικά κατάλοιπα του οικισμού στις υπώρειες του λόφου του Άη Γιάννη, με προσανατολισμό ΝΑ-ΒΔ, αναπτύσσονταν κλιμακωτά σε 7 άνδρα σε ύψος από 68 μ. έως 81 μ. από την επιφάνεια της θάλασσας, συνολικής αποκαλυφθείσας έκτασης 1600 τμ περίπου. Η χρονολόγηση της κεραμικής παραπέμπει στην Πρωτοελλαδική ΙΙ περίοδο. Εκεί, μέσα σε φερτές επιχώσεις ύψους 3 μ., περίπου, βρέθηκε για πρώτη φορά από την Εφορεία μας, χάλκινο νόμισμα της αρχαίας Ελίκης. Τα άλλα δύο νομίσματα της αρχαίας Ελίκης που υπάρχουν, σήμερα βρίσκονται στο Βερολίνο.

Σε απόσταση 1150 μ. δυτικά του πρωτοελλαδικού οικισμού, στη θέση «Καλαντέρι» Ελίκης, εντοπίστηκαν και ανασκάφηκαν οικοδομικά κατάλοιπα ελληνιστικής εγκατάστασης συνολικής έκτασης 150τμ περίπου.

Κουλίδου Σοφία
ΕΦΑ Περίας

Ο θάνατος στις χαμηλές υπώρειες του Μακεδονικού Κάτω Ολύμπου, κατά την Ύστερη Εποχή Χαλκού. Οι περιπτώσεις τριών νεκροταφείων με μυκηναϊκά συμφραζόμενα στην περιοχή του Πλαταμώνα: Πηγή Αρτέμιδος, Τριμπίνα/ Πλαταμών Στοπ και Ρέμα Ξυδιάς

Οι ανασκαφικές έρευνες που διεξήχθησαν στο πλαίσιο της κατασκευής της νέας εθνικής οδού (ΠΑΘΕ), από το 2009 έως το 2015, αποκάλυψαν - μεταξύ άλλων - πτυχές της δράσης του προϊστορικού ανθρώπου του δεύτερου μισού της 2ης χιλιετίας π.Χ., που σχετίζονται με την ταφική του δραστηριότητα. Πρόκειται για τρία νεκροταφεία που εντοπίστηκαν σε κοντινή μεταξύ τους απόσταση, σε μήκος μόλις 1.200 μ., στις χαμηλές υπώρειες του Μακεδονικού Κάτω Ολύμπου, στο σημαντικό αυτό πέραςμα από την Θεσσαλία στη Μακεδονία, και σε κοντινή απόσταση με τη θάλασσα.

Η χρήση των νεκροταφείων καλύπτει το σύνολο σχεδόν της Ύστερης Εποχής Χαλκού με την «Πηγή Αρτέμιδος» να προηγείται χρονολογικά και την «Τριμπίνα/Πλαταμών Στοπ» και το «Ρέμα Ξυδιάς» να έπονται. Η παρουσία του μυκηναϊκού υλικού πολιτισμού είναι αμυδρή στο πρώτο νεκροταφείο, αλλά ιδιαίτερως έντονη στα δύο τελευταία. Παράλληλα, βέβαια, καταγράφεται στα ευρήματα η αδιάλειπτη συνέχεια του τοπικού υλικού πολιτισμού του θεσσαλο-ευβοϊκού πολιτιστικού κύκλου, στον οποίο ανήκει η περιοχή του Μακεδονικού Ολύμπου.

Κουμούση Αναστασία
Γκάτη Μαρία
Σούρα Κωνσταντίνα
Τσουρούνη Αντωνία
ΕΦΑ Αχαΐας

Ολοκλήρωση κατασκευής Μικρής Περιμετρικής Οδού Πατρών: μια πρώτη προσέγγιση των ανασκαφικών δεδομένων

Οι αρχαιολογικές ανασκαφές, οι οποίες διεξήχθησαν στο πλαίσιο των εργασιών κατασκευής της Μικρής Περιμετρικής Οδού Πατρών, έφεραν στο φως πλήθος αρχαίων καταλοίπων, που εμπλούτισαν σημαντικά τις γνώσεις μας για την τοπογραφία της Πάτρας από τους ρωμαϊκούς χρόνους έως και την Οθωμανική περίοδο.

Συγκεκριμένα, στην κοιλάδα της Αρόης αποκαλύφθηκαν τμήματα του ρωμαϊκού υδραγωγείου, που εξυπηρετούσε τις ανάγκες της πόλης έως και την Υστεροβυζαντινή περίοδο, ενώ βορειότερα εντοπίστηκε το άγνωστο έως τότε Μεσαιωνικό υδραγωγείο της Πάτρας.

Νότια και νοτιοανατολικά του Κάστρου, που καταλαμβάνει τη θέση της αρχαίας ακρόπο-

λης, ερευνήθηκαν μεγάλα κτηριακά συγκροτήματα δημόσιου και ιδιωτικού χαρακτήρα της Ρωμαϊκής και Υστερορωμαϊκής περιόδου, κάποια εκ των οποίων κοσμούνταν με αξιόλογα ψηφιδωτά δάπεδα.

Σύμφωνα με τα αρχαιολογικά ευρήματα, καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα και έως την Οθωμανική περίοδο, συνεχίστηκε αδιάλειπτα η κατοίκηση και η βιοτεχνική δραστηριότητα στην ίδια περιοχή, για την προστασία της οποίας κατασκευάστηκε από τους Φράγκους Εξω-τείχισμα, τμήμα του οποίου ήρθε στο φως.

Κουμούση Αναστασία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Αχαΐας

Η συμβολή των Μεγάλων Δημόσιων Έργων στη δημιουργία του νέου αρχαιολογικού χάρτη της Αχαΐας

Η ΕΦΑ Αχαΐας διενήργησε ανασκαφικές έρευνες, ως αρχαιολογικά υποέργα, στο πλαίσιο υλοποίησης πέντε μεγάλων δημόσιων έργων: κατασκευή της Ολυμπίας Οδού, της νέας διπλής Σιδηροδρομικής γραμμής Κορίνθου-Πατρών, της Μικρής Περιμετρικής Πατρών, της Λιμνοδεξαμενής Τριταίας και του Φράγματος Πείρου-Παραπεύρου. Συνολικά, ερευνήθηκαν 70 θέσεις με αρχαιότητες που καταλάμβαναν έκταση 37.210 τμ. Εξαιρετικά σημαντικά αρχαιολογικά σύνολα (άγνωστοι προϊστορικοί οικισμοί, ένα ιερό, νεκροταφεία, αγροικίες, βιοτεχνικές εγκαταστάσεις, μια κρατική πρωτοβυζαντινή αποθήκη κ.ά.), ήρθαν στο φως εμπλουτίζοντας τις γνώσεις μας για την ιστορία και τη τοπογραφία της Αχαΐας από την Προϊστορική έως και την Οθωμανική περίοδο.

Κουντούρη Έλενα
Προϊσταμένη ΔΙΠΚΑ
Ευτέρπη Ράλλη
Ένα Γιατρουδάκη
Τμήμα Συντονισμού
& Παρακολούθησης
Αρχαιολογικών
Έρευνών & Εργασιών
στο πλαίσιο Μεγάλων
Δημόσιων Έργων,
ΔΙΠΚΑ.

Στατιστικά δεδομένα του αρχαιολογικού έργου που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο Μεγάλων Δημόσιων Έργων

Το Τμήμα Συντονισμού και Παρακολούθησης Αρχαιολογικών Έρευνών και Εργασιών στο πλαίσιο Μεγάλων Δημόσιων Έργων της Διεύθυνσης Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού θεσπίστηκε το 2014, Π.Δ. 104/2014, (ΦΕΚ171/Α/28-08-2014) «Οργανισμός Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με το άρθρο 31 και 39 του Ν. 4305/2014 (ΦΕΚ237Α/31-10-2014). Στις αρμοδιότητες του Τμήματος περιλαμβάνεται ο συντονισμός και η προώθηση διοικητικών διαδικασιών, καθώς και η παρακολούθηση και εποπτεία των δράσεων, που αφορούν στις αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες, οι οποίες εκτελούνται στο πλαίσιο Μεγάλων Δημόσιων Έργων.

Από το 2010 (έτος δημιουργίας του Γραφείου Μεγάλων Έργων, που μετονομάστηκε σε Τμήμα το 2014) έως σήμερα, έχουν διεξαχθεί πολλές αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες και έχουν έρθει στο φως σημαντικότερες αρχαιότητες που καλύπτουν όλο τον γεωγραφικό χώρο της Ελλάδος και όλες τις χρονικές περιόδους, από την προϊστορία έως το ύστερο Βυζάντιο.

Στο συνέδριο θα παρουσιαστούν στατιστικά δεδομένα που προέκυψαν από την επεξεργασία των υποθέσεων που διαχειρίστηκε το Τμήμα, στο πλαίσιο των Μεγάλων Δημόσιων Έργων, σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ καθώς και με άλλα Υπουργεία και φορείς, και αφορούν στο σύνολο του αρχαιολογικού έργου που υλοποιήθηκε.

Λαζαρίδου Αναστασία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Ανατολικής Αττικής
Καπετάνιος Ανδρέας
Μέξη Μαρία
ΕΦΑ Ανατολικής Αττικής

Ο χειρισμός αρχαιολογικών έργων μεγάλης κλίμακας, στο πλαίσιο τεχνικών έργων στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής: η περίπτωση της νήσου Αγ. Γεωργίου (San Giorgio), στο πλαίσιο κατασκευής Αιολικού Πάρκου

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής, παράλληλα με την ανάληψη και ολοκλήρωση σημαντικών αρχαιολογικών έργων πολιτισμού ΕΣΠΑ, εκτελεί, τα τελευταία χρόνια, δεκάδες αρχαιολογικά υποέργα στο πλαίσιο μεγάλων τεχνικών έργων της Περιφέρειας Ανατολικής Αττικής. Οι γνώσεις μας για την αρχαία τοπογραφία της Αττικής συμπληρώνονται και εμπλουτίζονται συνεχώς με σωστικές ανασκαφές που εκτείνονται σε εκατοντάδες χιλιόμετρα σε ολόκληρη την Ανατολική Αττική (Κορωπί, Παιανία, Μαρκόπουλο, Ανάβυσσο, κ.α), ενώ η ανάγκη για νέους αποθηκευτικούς και μουσειακούς χώρους στην Αττική είναι πιο επίκαιρη από ποτέ.

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτέλεσε το έργο κατασκευής μεγάλου Αιολικού Πάρκου στο ακατοίκτο νησί Σαν Τζώρτζης (έτη 2014-2016), παίρνοντας τη σκυτάλη από την πρώην ΚΣΤ' ΕΠ-ΚΑ (νυν Εφορεία Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων). Η πρόκληση για την Αρχαιολογική Υπηρεσία ήταν μεγάλη. Η επιστημονική δεοντολογία επέβαλε εκτεταμένες εντατικές και εκτατικές επιφανειακές έρευνες σε ολόκληρο το νησί και ανασκαφές σε πολλές θέσεις. Στην κλίμακα ενός κλειστού και απομονωμένου νησιού, ταχείς ρυθμοί ενός μεγάλου τεχνικού έργου σε ένα απομονωμένο, ιδιαίτερα τραχύ περιβάλλον, έφεραν ανθρώπους και μηχανήματα στα όριά τους, και μια ολόκληρη, άγνωστη αρχαία και βυζαντινή νησιωτική πολιτεία, στο φως.

Μαγγουρέτσιου Ευανθία
ΕΦΑ Κοζάνης

Διερευνώντας τη Μέση Εποχή του Χαλκού στην Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης. Το παράδειγμα του Κλείτου

Η Μέση Εποχή του Χαλκού, με στρωματογραφικούς ορίζοντες εύκολα διακριτούς στη νότια Ελλάδα και σε παράκτιες περιοχές της βόρειας χώρας, χάρη στην παρουσία μινύειας κεραμικής, αποτελεί δυσδιάκριτη περίοδο στη στρωματογραφία των οικισμών της Εποχής του Χαλκού στο εσωτερικό του βορειοελλαδικού χώρου. Τα τελευταία χρόνια, νέα στοιχεία επιφανειακών ερευνών και η αύξηση του αριθμού των ανασκαμμένων θέσεων, σε συνδυασμό και με νέες σειρές ραδιοχρονολογήσεων, βοήθησαν στο να εντοπιστούν και να κατανοηθούν τοπικά χαρακτηριστικά των κοινωνιών αυτής της περιόδου στην Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης, φωτίζοντας τομείς μιας από τις λιγότερο γνωστές περιόδους της προϊστορίας στη βόρεια ενδοχώρα. Ταυτόχρονα, τα νέα δεδομένα, κατέδειξαν τη διαφορετικότητα αυτών των κοινωνιών, οι οποίες, ενώ συντάσσονται με σύγχρονες πρακτικές του ευρύτερου ελλαδικού χώρου, επιδεικνύουν αργή και επιλεκτική ενσωμάτωση νέων στοιχείων στον υλικό πολιτισμό, χωρίς τομές έως τα μέσα περίπου της 2ης χιλιετίας.

Μαντζανά Κρυσταλλία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Τρικάλων

Ο Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε65 με «οδηγό»... τις αρχαιότητες. Αρχαιολογικά ευρήματα κατά τις εργασίες κατασκευής του Αυτοκινητοδρόμου Ε65 – Δυτική Θεσσαλία

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Τρικάλων στο πλαίσιο εκτέλεσης της Πράξης «Αποπεράτωση Αυτοκινητοδρόμου Κεντρικής Ελλάδος Ε65: Τμήμα «Ξυνιάδα – Τρίκαλα»», εκτελεί απολογιστικά και με αυτεπιστασία το Υποέργο 8, «Αρχαιολογικές εργασίες της 19ης Ε.Β.Α.» (νυν Εφορεία Αρχαιοτήτων Τρικάλων), έργο ενταγμένο στο ΕΣΠΑ, Ε.Π. «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας 2007-2013». Στο πλαίσιο εκτέλεσης του υποέργου, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Τρικάλων διενήργησε ανασκαφικές έρευνες στις περιφερειακές ενότητες Τρικάλων και Καρδίτσας, κατά τη διάρκεια των οποίων ήρθαν στο φως σπάνιοι αρχαιολογικοί χώροι, άγνωστοι μέχρι σήμερα και πλούσιο αρχαιολογικό υλικό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το βιοτεχνικό συγκρότημα των κεραμικών κλιβάνων, το οποίο εντοπίστηκε στη θέση «Τσίκαρη», στο Καστράκι Καλαμπάκας, του οποίου η λειτουργία ανάγεται στα μέσα του 15ου – αρχές 16ου αιώνα. Η μεγάλη σημασία του συγκροτήματος έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί σημείο αναφοράς για τον άξονα του αυτοκινητοδρόμου Κεντρικής Ελλάδος Ε65 στη δυτική Θεσσαλία, καθώς είναι το πρώτο αντιπροσωπευτικό πλινθοκεραμοποιείο μεταβυζαντινών χρόνων που αποκαλύφθηκε στον ευρύτερο θεσσαλικό χώρο. Ωστόσο, αξιόλογα ευρήματα ήρθαν στο φως και σε άλλες θέσεις, στις οποίες η ΕΦΑ Τρικάλων διενήργησε ανασκαφικές έρευνες. Συγκεκριμένα, στη θέση «Ντρογκάρι», στην Κρινίτσα Τρικάλων αποκαλύφθηκαν κατάλοιπα λατομικής περιοχής, που αποτελούν το μοναδικό σωζόμενο δείγμα εξόρυξης λίθων στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας. Στον Παλαιόπυργο Τρικάλων εντοπίστηκε θέση της Πρώιμης και Μέσης Εποχής του Χαλκού, η οποία έφερε στο φως ταφές, άφθονη κεραμική και λίθινα εργαλεία. Τέλος, στην Π.Ε. Καρδίτσας, στη θέση «Κοκκινόβραχος», του οικισμού Ανάβρας, εντοπίστηκε εκτεταμένο νεκροταφείο πλούσιο σε κτερίσματα. Στη θέση «Περικεντέδια» του ίδιου οικισμού, η ανασκαφική έρευνα αποκάλυψε αρχιτεκτονικά κατάλοιπα και πεσσοί, τα οποία πιθανότατα να ανήκαν σε υδραγωγείο, ενώ στη θέση «Αγία Τριάδα» η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, που πιθανότατα αποτελούσαν οχυρωματικό περίβολο ή τμήμα τοιχοποιίας κάποιου μεγάλου κτίσματος που κατοικήθηκε από την Ύστερη Βυζαντινή Περίοδο έως και τους μεταβυζαντινούς χρόνους.

Από τα παραπάνω αποδεικνύεται, ότι μέσα από ένα τόσο μεγάλο οδικό έργο πανελληνίας εμβέλειας, όπως ο «Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε65», δόθηκε η δυνατότητα να αποκαλυφθούν και να ερευνηθούν πολλά νέα και σπάνια αρχαιολογικά κατάλοιπα.

Μπαλαδήμα Ανδρομάχη
Ραπτόπουλος Σωτήριος
ΕΦΑ Άρτας

Η διάβαση προς το Όρραον. Νεώτερα αρχαιολογικά δεδομένα

Οι γνώσεις μας για τις αρχαιότητες στην ευρύτερη περιοχή του Αμμοτόπου, περιορίζονταν μέχρι σήμερα στην ακρόπολη του Ορράου που βρίσκεται στο λόφο Καστρί, στα διοικητικά όρια των Περιφερειακών Ενοτήτων Άρτας και Πρέβεζας και πιο συγκεκριμένα ανάμεσα στους οικισμούς του Αμμοτόπου (Άρτας) και Γυμνοτόπου (Πρέβεζας). Οι εργασίες για την κατασκευή του αυτοκινητόδρομου της Ιόνιας Οδού στο τμήμα Καμπής – Αμμοτόπου της Περιφερειακής Ενότητας Άρτας, στάθηκαν αφορμή να έρθουν στο φως σημαντικά ευρήματα για την τοπογραφία της ευρύτερης περιοχής. Η έρευνα κτηριακών καταλοίπων και ταφών, μαρτυρούν πως στο δρόμο που συνέδεε την Αθαμανία και τη Μολοσσίδα, με την πεδιάδα της Αμβρακίας, μία κοινωνία ανθρώπων έχοντας ως όπλο τη σκέψη, έζησε, δημιούργησε τέχνη και καθιέρωσε έθιμα, χαράσσοντας τη δική της πορεία αιώνες πριν οι Μολοσσοί ιδρύσουν την σημαντική, φρουριακή χαρακτήρα πόλη του Ορράου.

Μπάτζιου Ανθή,
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Μαγνησίας

Το έργο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μαγνησίας στο πλαίσιο της επαναδημιουργίας του Ταμιευτήρα της λίμνης Κάρλας

Η ανασύσταση του Ταμιευτήρα της αποξηραμένης λίμνης Κάρλας στο ΝΑ τμήμα της θεσσαλικής πεδιάδας αποτέλεσε ένα σπουδαίο περιβαλλοντικό έργο, με τεράστια οικονομική και κοινωνική σημασία για τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής. Παράλληλα, όμως, απέκτησε τεράστια πολιτιστική αξία, καθώς αποτέλεσε αφορμή για τη διεξαγωγή, της προβλεπόμενης από τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του έργου, αρχαιολογικής δραστηριότητας, σωστικού χαρακτήρα.

Έτσι, δόθηκε η δυνατότητα στην Αρχαιολογική Υπηρεσία να πραγματοποιήσει ανασκαφικές έρευνες μεγάλης κλίμακας, κατά τις οποίες εντοπίστηκαν αρκετοί παρόχθιοι οικισμοί, φορείς μιας ιδιαίτερης τοπικής κουλτούρας με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα πραγματοποιηθεί μία συνολική παρουσίαση των ανασκαφικών ερευνών, καθώς και των υπόλοιπων αρχαιολογικών εργασιών της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μαγνησίας, στο πλαίσιο του σημαντικού αυτού έργου κατά την τελευταία δεκαεπταετία.

Πάντου Ευαγγελία
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Λακωνίας

Ο δρόμος Λεύκτρο - Σπάρτη: Ένα μεγάλο οδικό έργο στα αρχαία πατήματα του Ευρώτα

Στο πλαίσιο κατασκευής του αυτοκινητόδρομου Σπάρτη - Λεύκτρο, μήκους 46 Χλμ., του μεγαλύτερου τεχνικού έργου που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η Αρχαιολογική Υπηρεσία στη Λακωνία, διενεργήθηκαν σωστικές ανασκαφικές εργασίες στο πλαίσιο δύο υποέργων αποκαλύπτοντας 155 αρχαιολογικές θέσεις, έκτασης 72.000 τ.μ. περίπου. Ο σύγχρονος αυτοκινητόδρομος ταυτίζεται σε μεγάλο βαθμό με τη χάραξη αρχαίων και μεσαιωνικών οδικών αξόνων που συνέδεαν τη Σπάρτη και τη Λακεδαιμονία με την υπόλοιπη Πελοπόννησο. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης θα παρουσιασθούν τα νέα μνημειακά δεδομένα που εμπλουτίζουν τον αρχαιολογικό χάρτη της Λακωνίας, καθώς και οι ενέργειες που αναλήφθηκαν για την προστασία και ανάδειξή τους.

Παπαδοπούλου Βαρβάρα
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Άρτας

Αρχαιολογικές έρευνες κατά μήκος της Ιόνιας Οδού στην Περιφερειακή Ενότητα Άρτας

Η Ιόνια Οδός τέμνει το σώμα της Περιφερειακής Ενότητας Άρτας στον άξονα βορρά νότου. Στην πορεία της αποκαλύφθηκαν αρχαία κατάλοιπα άγνωστα, από άλλες πηγές, που ποικίλλουν ως προς τον χαρακτήρα και το χρονικό εύρος και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ιστορία της περιοχής. Οι έρευνες που ακολούθησαν, πραγματοποιήθηκαν παράλληλα με τις τεχνικές εργασίες του αυτοκινητόδρομου και εμπλούτισαν τις γνώσεις μας και τον αρχαιολογικό χάρτη της Άρτας.

Συγκεκριμένα, εντοπίστηκε μια σημαντική οικιστική συγκέντρωση στα περίχωρα της Αμβρακίας, άγνωστη έως σήμερα, μικρό τμήμα της οποίας ανασκάφηκε. Σημαντικά ευρήματα τεκμηριώνουν επίσης τη διαχρονικότητα του περάσματος από τη χώρα της Αμβρακίας στο λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων, που παραμένει σε χρήση ήδη από την Εποχή του Χαλκού ως τις μέρες μας.

Παπαδοπούλου Βαρβάρα
Ραπτόπουλος Σωτήριος
Κωτσοκώστας Γιάννης
ΕΦΑ Άρτας

Συγκρότημα αγροικιών στα περίχωρα της Αμβρακίας» (POSTER)

Λίγα χιλιόμετρα από την Άρτα, εντοπίστηκαν και ερευνήθηκαν τέσσερις κτηριακές εγκαταστάσεις που περιλάμβαναν δύο αγροικίες και δύο εργαστηριακούς χώρους. Τα επιμέρους ευρήματα δείχνουν την παράλληλη ύπαρξη και χρήση των χώρων αυτών που δίνουν την εικόνα ενός οικιστικού συνόλου. Τα κινητά ευρήματα εκτείνονται χρονικά από την αρχαϊκή εποχή μέχρι τους υστερορωμαϊκούς ή τους πρώιμους βυζαντινούς χρόνους και αναδεικνύουν μια άγνωστη μέχρι σήμερα θέση που κατοικήθηκε και αναπτύχθηκε για πολλούς αιώνες κατά μήκος της διόδου που ένωνε τη χώρα της Αμβρακίας με τη χώρα των Ακαρνάνων.

Παπά Μαρία
ΕΦΑ Περιφέρειας
Θεσσαλονίκης

Οι ανασκαφικές έρευνες στην Κοιλιάδα του Ανθεμούντα στο πλαίσιο Μεγάλων Δημόσιων Έργων. Ο νεολιθικός οικισμός στο Κυπαρίσσι Βασιλικών

Κατά την τελευταία πενταετία πραγματοποιήθηκε μια σειρά από ανασκαφικές έρευνες στην Κοιλιάδα του Ανθεμούντα και ειδικά στο τμήμα μεταξύ των οικισμών της Θέρμης και των Βασιλικών. Οι έρευνες αυτές προσέθεσαν σημαντικά στοιχεία για την ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή τόσο στους οργανωμένους οικισμούς, όσο και την ύπαιθρο χώρα, από τη Νεολιθική Εποχή έως την όψιμη ρωμαϊοκρατία. Έμφαση θα δοθεί στη συνθετική παρουσίαση των νέων δεδομένων που προέκυψαν από την ανασκαφή του νεολιθικού οικισμού των Βασιλικών στο πλαίσιο του έργου «Βελτίωση του επιπέδου οδικής ασφάλειας στον οδικό άξονα Θεσσαλονίκη – Πολύγυρος (Ε.Ο. 16), τμήμα Θέρμη – Γαλάτιστα (NR16.10 – 1620)». Πρόκειται για έναν από τους μεγαλύτερους οικισμούς του ελλαδικού χώρου με χαρακτηριστικά ευρήματα που τον καθιστούν μοναδικό, τόσο ως προς την οργάνωση του χώρου και τη χρήση οικοδομικών τεχνικών που δεν συναντάμε στην υπόλοιπη Μακεδονία, όσο και την πλούσια κεραμική παραγωγή και μικροτεχνία.

Παπασάθης Κωνσταντίνος
Γκατζόγια Ευγενία,
ΕΦΑ Χαλκιδικής
& Αγίου Όρους

Κασσάνδρεια: η οριοθέτηση της ελληνοιστικής πόλης και των νεκροπόλεων της κατά τις αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες του κάθετου άξονα της Εγνατίας Οδού Θεσσαλονίκη - Νέα Μουδανιά - Ποτίδαια

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών ερευνών και εργασιών στο πλαίσιο του έργου «Κάθετος άξονας Εγνατίας οδού Θεσσαλονίκη-Νέα Μουδανιά-Ποτίδαια. Βελτίωση-διαπλάτυνση δρόμου Νέα Μουδανιά-Ποτίδαια», κατά τις οποίες ήλθαν στο φως λείψανα της νότιας οχύρωσης της πόλης, καθώς και τμήματα της ελληνοιστικής, βόρειας και νότιας, νεκρόπολης.

Η ανακοίνωση εστιάζει στην οριοθέτηση της ελληνοιστικής πόλης και των νεκροπόλεων της μέσα από τη μαρτυρία του υλικού πολιτισμού αλλά και του διαλόγου του με τις πηγές της αρχαίας γραμματείας.

Παρράς Κ. Δημήτριος
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

Πρώτη απόπειρα ερμηνείας των αρχαίων καταλοίπων στο Λουτρό Αμφιλοχίας

Τελευταία, χρονικά, αλλά όχι έσχατη σε σημασία, υπήρξε η αποκάλυψη ακίνητων και κινητών μνημείων στο Λουτρό Αμφιλοχίας. Αφορμή και πάλι στάθηκε η διάνοιξη και η κατασκευή της Ιόνιας Οδού, με την ανασκαφική έρευνα να φέρνει στο φως οικοδομικό σύμπλεγμα από 42 χώρους, άλλους στεγασμένους και άλλους υπαίθριους. Από τα κινητά μνημεία ξεχωρίζουν πήλινα ανάγλυφα πλακίδια που παραπέμπουν, πιθανόν, σε λατρεία «ήρωα», καθώς και μία πήλινη τετράγωνη βάση με ανάγλυφη απεικόνιση χορευτών. Τα εκτεταμένα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, σε συνδυασμό με τα ευρήματα, αρκούν για μία πρώτη ανάγνωση και απόπειρα ερμηνείας.

Πετρόχειλος Νικόλαος
ΕΦΑ Φωκίδος

Η τοπογραφία στα σύνορα Φωκίδας και Λοκρίδας με βάση τα ευρήματα των τελευταίων ετών

Οι αρχαιότερες που αποκαλύφθηκαν κατά τα τελευταία χρόνια στην πεδιάδα του Υλαίθου, στο πλαίσιο υλοποίησης δημοσίων έργων, επιτρέπουν την εκ νέου αξιολόγηση γνωστών στην έρευνα αρχαιολογικών χώρων που εντοπίζονται περιμετρικά. Συγκεκριμένα, στην ευρύτερη περιοχή ήταν γνωστές από παλαιά αρχαιότητες των προϊστορικών χρόνων, ιστορικών και μεσαιωνικών στην Κίρρα, στο Γλα Ιτέας, στο Χρισσό, στην Αμφισσα και τους Δελφούς. Σε αυτές τις θέσεις προστέθηκαν, προσφάτως, νέες στον Αμπλιανο, στην Καμάρα, στον Αγ. Πολύκαρπο και σε πολλές ακόμα θέσεις, μεταβάλλοντας, πλήρως, την ιστορική τοπογραφία της περιοχής. Το νέο αυτό υλικό δίνει επίσης τη δυνατότητα να διερευνηθούν οι σχέσεις ανάμεσα στους οικισμούς αλλά και με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

Σδρόλια Σταυρούλα
Αν. Προϊσταμένη
ΕΦΑ Λάρισας

Ανασκαφική έρευνα και ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων στο πλαίσιο της κατασκευής της Ν.Ε.Ο Αθηνών - Θεσσαλονίκης (Π.Α.Θ.Ε.) και του έργου Επαναδημιουργία λίμνης Κάρλας, Π.Ε. Λάρισας

Παρουσιάζονται οι ανασκαφικές έρευνες και η ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της κατασκευής των εν λόγω μεγάλων δημόσιων έργων κατά την τελευταία δεκαετία από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λάρισας (πρώην ΙΕ΄ ΕΠΚΑ και 7η ΕΒΑ). Οι ανασκαφικές έρευνες καλύπτουν ένα ευρύ χρονικό φάσμα από τη Νεολιθική Εποχή έως την Παλαιολόγια περίοδο, ενώ κάποιες από τις θέσεις αναδείχθηκαν σε επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους.

Σδρόλια Σταυρούλα
Τουφεξής Γεώργιος
Τσιάκα Ασημίνα
ΕΦΑ Λάρισας

Η διαχρονικότητα της λατρείας στην Κοιλιάδα των Τεμπών.
Ανασκαφική έρευνα και ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου στο πλαίσιο κατασκευής της Ν.Ε.Ο Αθηνών - Θεσσαλονίκης (Π.Α.Θ.Ε), Π.Ε Λάρισας

Παρουσιάζονται οι ανασκαφικές έρευνες και η ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου της Κοιλιάδας των Τεμπών που πραγματοποιήθηκαν από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λάρισας (πρώην ΙΕ' ΕΠΚΑ και 7η ΕΒΑ) στο πλαίσιο της κατασκευής του εν λόγω έργου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον αρχαιολογικό χώρο στη θέση «Χάνι της Κοκκώνας» στη δυτική είσοδο της Κοιλιάδας των Τεμπών, όπου ανασκάφηκε λατρευτικό συγκρότημα της ελληνιστικής εποχής, καθώς και μονόχωρος ναός με περίστωο και πανδοχείο βυζαντινών χρόνων που αναδείχθηκαν σε επισκέψιμο χώρο κατά τα έτη 2016-2017.

Σουχλέρης Λεωνίδας
Μαλτέζου Αφροδίτη
ΕΦΑ Λακωνίας

Νέες θέσεις των μυκηναϊκών χρόνων στην κοιλάδα του Ευρώτα στη βόρεια Λακεδαίμονα στο πλαίσιο των έργων «Αυτοκινητόδρομος Κόρινθος-Τρίπολη- Καλαμάτα & κλάδος Λεύκτρο - Σπάρτη» και «Κατασκευή μονάδων επεξεργασίας αστικών λυμάτων σε οικισμούς του Δήμου Σπάρτης»

Τη χρονική περίοδο 2010-2014, στο πλαίσιο του ελέγχου των εκσκαφών του νέου αυτοκινητόδρομου Λεύκτρο - Σπάρτης στην κοιλάδα του Ευρώτα και την Βόρεια Λακεδαίμονα, καθώς και του έργου του βιολογικού καθαρισμού της κοινότητας Κλαδάς του Δήμου Σπάρτης, εντοπίστηκαν επτά νέες θέσεις της Υστεροελλαδικής περιόδου που σχετίζονται με το οδικό δίκτυο, με νεκροταφείο και με αγροτικές και οικιστικές εγκαταστάσεις. Μέχρι το 2010, η σημαντικότερη θέση μυκηναϊκών χρόνων ήταν το νεκροταφείο στη θέση «Σπηλιές - Πελεκπτή» στον κρηυγμένο αρχαιολογικό χώρο της Πελλάνας, καθώς και οι αρχαιότητες στην ακρόπολη της Πελλάνας στον λόφο του Παλαιοκάστρου. Οι νέες θέσεις εντοπίστηκαν στις κτηματικές περιφέρειες των τοπικών κοινοτήτων Λογκανίκου, Φουνταϊκών, Πελλάνας, Καστορείου, Καραβά και Κλαδά των Δημοτικών Ενοτήτων Πελλάνας και Σπαρτιατών του Δήμου Σπάρτης. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι στις πέντε από τις επτά θέσεις εντοπίστηκαν και πρωτοελλαδικές εγκαταστάσεις με πλούσια κινητά ευρήματα και κεραμική.

Σίμωνι Γ. Αγγελική
Προϊσταμένη Εφορείας
Εναλίων Αρχαιοτήτων

Επισκέψιμοι Ενάλιοι αρχαιολογικοί χώροι (ΕΕΑΧ) (υποβρύχια μουσεία) σε Αλόννησο και Δυτικό Παγασπτικό

Η παρούσα ομιλία αφορά στην πολυετή προσπάθεια της ΕΕΑ να ιδρύσει και να λειτουργήσει τους επισκέψιμους ενάλιους αρχαιολογικούς χώρους στη χώρα μας, σε αντιστοιχία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες της Νότιας Μεσογείου. Έργο μεγαλόπνοο με πολλές παραμέτρους για την αύξηση, κυρίως του καταδυτικού τουρισμού στην Ελλάδα, αλλά και για τη διάχυση της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ειδικά στην πατρίδα μας, μια χώρα κατεξοχήν ναυτική. Η προσπάθειά γίνεται σε συνεργασία και βάσει Προγραμματικής Σύμβασης που θα υπογραφεί από το ΥΠΠΟΑ, την Περιφέρεια Θεσσαλίας και τους Δήμους Αλοννήσου και Αλμυρού.

Στρατούλη Γεωργία
ΕΦΑ Χαλκιδικής & Αγίου
Όρους

Τρίτα Κορομυλιάς 2013-2015: μία νέα παραποτάμια εγκατάσταση της Νεολιθικής στην Καστοριά, επί του Κάθετου Άξονα 45 της Εγνατίας Οδού

Η θέση Τρίτα Κορομυλιάς αναπτύσσεται στη δυτική όχθη του Λιβαδοπόταμου, κλάδου του Αλιάκμονα, 7 Χλμ. Δ-ΒΔ από την πόλη της Καστοριάς και 800 μ. ΝΔ από την Κοινότητα Κορομυλιάς. Εντοπίστηκε τον Ιούλιο του 2013 στο πλαίσιο εργασιών για την κατασκευή του νέου οδικού άξονα Σιάτιστα-Κρυσταλλοπηγή. Η έκτασή της εκτιμάται σε 30 στρέμματα, ενώ το ανασκαμμένο τμήμα της προσεγγίζει τα 2200 τμ..

Οι αρχαιολογικές επιχώσεις της θέσης χαρακτηρίζονται από πλημμυρικά και αποθετικά επεισόδια καθώς και από την παρουσία λάκκων, κυκλικού ή ελλειπτικού σχήματος (διάμ. 0,80 - 4,0 μ.). Στα κατώτερα στρώματά τους έντονη είναι η παρουσία οργανικών υπολειμμάτων, κυρίως τρίμματα άνθρακα, και πολλά ευρήματα, όπως πύλινες θερμικές κατασκευές, λίθινα τριπτά και απολεπισμένα εργαλεία καθώς και μεγάλα τμήματα, ή και ακέραια αγγεία. Αντίθετα, στα ανώτερα στρώματά τους κυριαρχούν οι ισχυρά κεραμοποιημένες πηλόμαζες από την επίδραση της φωτιάς, ενώ τα κινητά ευρήματα είναι σχεδόν ανύπαρκτα, με εξαίρεση το μεγάλο αριθμό αγγείων, που συνήθως εντοπίζονται μεταξύ των πηλών. Ιδιαίτερο στοιχείο της θέσης αποτελούν οι πολυάριθμες θερμικές κατασκευές (εστίες φούρνοι και πύλινα δάπεδα), που εντοπίστηκαν στο εσωτερικό λάκκων, αλλά και σε επιχώσεις εκτός αυτών.

Ο χαρακτήρας της προϊστορικής εγκατάστασης στα Τρίτα παραμένει αδιευκρίνιστος. Είναι πιθανό να αντιπροσωπεύει μια ειδικού χαρακτήρα θέση, ή μια περιοχή στην περιφέρεια θέσης, χωρίς οικιστικές χρήσεις.

Σουέρεφ Ι. Κωνσταντίνος
Προϊστάμενος
ΕΦΑ Ιωαννίνων

Αρχαιολογικές εργασίες κατά μήκος του άξονα της Ιόνιας Οδού στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων

Οι αρχαιολογικές εργασίες στο τμήμα της Ιόνιας Οδού, που διέρχεται από την περιφερειακή ενότητα Ιωαννίνων, ξεκίνησαν τον Φεβρουάριο του 2014 και σταμάτησαν τον Δεκέμβριο του 2016 σε βραχώδες ύψωμα, στο ύψος των ΣΕΑ Επισκοπικού, πλησίον της σήραγγας στο χωριό Αμπελιά Ιωαννίνων. Στην κορυφή και στο ανατολικό πρηνές του υψώματος αποκαλύφθηκαν κυκλική εστία και τάφοι ρωμαϊκής εποχής. Στη δυτική πλευρά του υψώματος εντοπίστηκε εκτεταμένο στρώμα καταστροφής και στη νοτιοδυτική κατάλοιπα αγροτικές εγκαταστάσεις υστερορωμαϊκών και βυζαντινών χρόνων.

Τριανταφυλλίδης Παύλος
 Προϊστάμενος
 ΕΦΑ Λέσβου

Αρχαιολογικές έρευνες σε έργα τρίτων στη ν. Λέσβο

Τα αρχαιολογικά υποέργα που υλοποιούνται μέσω των συγχρηματοδοτούμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων σε μεγάλα κοινωφελή έργα από δημόσιους φορείς εκτός του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (έργα τρίτων) στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, αποτελούν έναν σημαντικό κινητήριο μοχλό της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης στον νευραλγικό γεωγραφικό χώρο του βορειοανατολικού Αιγαίου, μια περιοχή που παρά το μεταναστευτικό πρόβλημα όπως σηματοδοτεί τη Λέσβο, αναπτύσσεται τελευταία με γοργούς ρυθμούς.

Η επιτυχής ολοκλήρωση των αρχαιολογικών υποέργων εξαρτάται άμεσα από την εφαρμογή της πλέον ενδεδειγμένης μεθόδου διαχείρισης, της αυτεπιτασσίας, ενταγμένης σε ένα πλήρες θεσμικό πλαίσιο, που εξασφαλίζει όχι μόνο την απασχόληση ενός σημαντικού αριθμού εργαζομένων, ειδικευμένων σε αρχαιολογικά έργα, αλλά και την απρόσκοπτη εξέλιξη και ευελιξία της αρχαιολογικής έρευνας, καθώς μέσω αυτής δίνεται η δυνατότητα συστηματικού ελέγχου και επιστημονικής τεκμηρίωσης των αρχαιοτήτων που πολλές φορές αναπάντεχα προκύπτουν κατά τη διάρκεια των εκσκαφικών εργασιών υλοποίησης μεγάλων τεχνικών έργων (οδοποιίες, εγκαταστάσεις βιολογικών καθαρισμών, δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, έργα αστικών αναπλάσεων ή αναπλάσεων σε υποβαθμισμένες περιοχές).

Στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης θα τονιστεί η συμβολή της αρχαιολογικής έρευνας στα αρχαιολογικά υποέργα τρίτων που εκτελούνται στη Λέσβο, καθώς η ανεύρεση διάσπαρτων και σημαντικών αρχαιοτήτων θέτει ex ante το θέμα της αδήριτης ανάγκης διαχείρισης των μνημείων, αλλά και των πληροφοριών που αντλούνται και διαφωτίζουν με τον πιο ορθολογικό τρόπο σημαντικές πτυχές της ιστορικής μνήμης.

Τσιγαρίδα Ελισάβετ
 Προϊσταμένη ΕΦΑ Πέλλας
 Ιωάννης Αθανασιάδης
 Ευτυχία Αλεβίζου
 ΕΦΑ Χαλκιδικής
 & Αγίου Όρους

Νέα στοιχεία για την οργάνωση της χερσονήσου της Κασσάνδρας κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο, στο πλαίσιο του έργου «Κατασκευή οδικού δικτύου Ποτίδαιας - Κασσανδρείας του οδικού κυκλώματος Κασσάνδρας Ν. Χαλκιδικής, 2011-2014»

Στο πλαίσιο της κατασκευής του νέου οδικού άξονα Ποτίδαιας – Κασσανδρείας, συνολικού μήκους 17,5 Χλμ., εντοπίστηκαν και ανασκάφηκαν αρχαιολογικές θέσεις στην ενδοχώρα της χερσονήσου της Κασσάνδρας που χρονολογούνται στην ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο. Η ίδρυση της πόλης της Κασσάνδρειας το 316 π.Χ. και οι σημαντικές αλλαγές που επέφερε στη χερσόνησο της Κασσάνδρας είναι γνωστές κυρίως από τα αρχαιολογικά ευρήματα και τις λιγοστές γραπτές πηγές. Η αρχαιολογική έρευνα, που διενεργήθηκε στο πλαίσιο του έργου, έδωσε για πρώτη φορά σημαντικά στοιχεία για την οργάνωση και τον χαρακτήρα μεγάλου τμήματος της υπαίθρου της αρχαίας πόλης κατά τον 3ο αιώνα π.Χ.. Ο αγροτικός χαρακτήρας της περιοχής διατηρήθηκε στα ρωμαϊκά χρόνια μετά από την ίδρυση της ρωμαϊκής αποικίας της Κασσάνδρειας. Στόχος της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση των θέσεων που ερευνήθηκαν στα όρια κατασκευής της νέας οδικής αρτηρίας, ξεκινώντας από τη νότια οχύρωση της ελληνιστικής πόλης της Κασσάνδρειας, τα λείψανα στην περιοχή του σύγχρονου οικισμού της Ν. Φώκαιας και ιδιαίτερα, το ρωμαϊκό/υστερορωμαϊκό νεκροταφείο με συνολικά 142 ανεσκαμμένους τάφους διαφόρων τύπων στη θέση Λαύρα της Αθύτου, και τέλος τα λείψανα αγροτικής εγκατάστασης με αγροικία, πηγάδια, περιβόλους, εργαστηριακούς χώρους, ελαιοτριβείο κλπ. στην περιοχή της Αθύτου.

Τσίγκρη Αργυρώ
 Γεωργίου Ελένη
 Κούμπουλα Ευφροσύνη
 Δελποτάθης Βλάσιος
 Δημητρακοπούλου Μαρία
 ΕΦΑ Κορινθίας

Συντηρητές επί το έργον στην Κορινθία

Ο πλούτος των ευρημάτων της Κορινθίας, σε συνδυασμό με τη μεγάλη διάρκεια των έργων και τα σύγχρονα εργαστήρια συντήρησης που δημιουργήθηκαν, έδωσαν τη δυνατότητα στους απασχολούμενους συντηρητές να αξιοποιήσουν στο μέγιστο τις δυνατότητές τους και να δραστηριοποιηθούν σε όλα τα επίπεδα του τομέα της συντήρησης.

Η δραστηριότητα αυτή, εκτός από τις συνήθεις εργασίες συμβατικής συντήρησης των κινητών ευρημάτων, περιλαμβάνει ακόμα, τις πρώτες σωστικές επεμβάσεις στο πεδίο για την ασφαλή διατήρησή τους, τα προληπτικά μέτρα για τη μεταφορά ευπαθών ευρημάτων στο εργαστήριο, την κατά χώραν συντήρηση σε μνημεία ή την απόσπαση στοιχείων τους, τα μέτρα προστασίας και την εφαρμογή μεθόδων προληπτικής συντήρησης, καθώς και τη μέριμνα για την ορθή αποθήκευση ή/και έκθεση των αντικειμένων. Το εύρος και η ποικιλομορφία των εργασιών συντήρησης θα καταδειχθεί μέσα από την παρουσίαση των γενικών συνόλων αλλά και επιλεγμένων αντιπροσωπευτικών ανασκαφικών υποσυνόλων, που συντηρήθηκαν το διάστημα αυτό.

Στον τομέα της έρευνας, σε περιπτώσεις μνημείων μείζονος σημασίας με σημαντική καλλιτεχνική, αρχαιολογική και ιστορική αξία, αναπτύχθηκαν διεπιστημονικές συνεργασίες μεταξύ του Τμήματος Συντήρησης της ΕΦΑΚΟΡ και εξειδικευμένων ερευνητικών ινστιτούτων. Εφαρμόστηκαν αναλυτικές τεχνικές, φυσικοχημικές ή/και οπτικές μέθοδοι, για τη διερεύνηση των υποκείμενων στρωμάτων των μνημείων ή των αντικειμένων, τη συλλογή στοιχείων και την τεκμηρίωση της κατάστασης διατήρησής τους.

Τα αποτελέσματα και συμπεράσματα των ερευνητικών εφαρμογών αξιοποιήθηκαν για την επιλογή της κατάλληλης μεθοδολογίας επέμβασης και προσέφεραν σημαντικότερες πληροφορίες για τα μη ορατά στοιχεία των αρχαίων ευρημάτων, που συντελούν στην ορθή διαχείρισή τους κατά τη συντήρηση και στην αρχαιολογική μελέτη, αλλά και εν τέλει στην ακεραιότητα των ευρημάτων.

Τσούλη Μαρία
 Μαλτέζου Αφροδίτη
 Σουχλέρης Λεωνίδα
 ΕΦΑ Λακωνίας

Η ύπαιθρος χώρα της Βόρειας Λακεδαίμονος. Αγροτικές - εργαστηριακές εγκαταστάσεις και έργα κοινής ωφελείας από τους αρχαϊκούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Τα νέα ανασκαφικά στοιχεία στο πλαίσιο του 10ου Υποέργου «Αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες» του Έργου «Αυτοκινητόδρομος Κόρινθος - Τρίπολη - Καλαμάτα και Κλάδος Λεύκτρο - Σπάρτη»

Στην ανακοίνωση αυτή γίνεται μία συνολική παρουσίαση των νέων ανασκαφικών στοιχείων που προέκυψαν στο πλαίσιο του μεγάλου δημόσιου έργου του αυτοκινητόδρομου «Λεύκτρο - Σπάρτη» στα όρια της Π.Ε. Λακωνίας και αφορούν στην χρονική περίοδο από τους αρχαϊκούς έως τους ρωμαϊκούς-ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους. Έμφαση δίδεται στα νέα στοιχεία για τις αγροτικές και εργαστηριακές εγκαταστάσεις, καθώς και για τα έργα κοινής ωφελείας (δρόμοι, τεχνικά έργα οριοθέτησης ή παροχέτευσης χειμάρρων) της υπαίθρου χώρας της Βόρειας Λακεδαίμονος, η οποία έως πρόσφατα ήταν ελάχιστα γνωστή ανασκαφικά.

Φριτζίλας Α. Σταμάτης
ΕΦΑ Μεσσηνίας

Ανασκαφικές έρευνες στη Μεγαλοπολιτική Χώρα. Η περίπτωση των Ορεσθασίων

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μίας ανασκαφικής δραστηριότητας με αφορμή δύο μεγάλα δημόσια έργα που εκτελέστηκαν σε περιοχές του Δήμου Μεγαλόπολης. Εξετάζονται συνθετικά οι τελευταίες ανασκαφικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν σε αρχαιολογική περιοχή έξω από το χωριό Περιβόλια Μεγαλόπολης. Αρχικά, οι έρευνες έγιναν τα έτη 2008-2011 στο πλαίσιο κατασκευής του έργου «Νέος Αυτοκινητόδρομος Κόρινθος-Τρίπολη-Καλαμάτα, κλάδος Λεύκτρο-Σπάρτη», ενώ στη συνέχεια τα έτη 2013-2014 στο πλαίσιο του έργου «Κατασκευή αγωγού Φυσικού Αερίου Υψηλής Πίεσης από τους Αγ. Θεοδώρους έως τη ΔΕΗ Μεγαλόπολης». Στη μελέτη παρουσιάζεται η νεότερη ανασκαφική έρευνα που επιτελέστηκε στα νότια περίχωρα της αρχαίας Μεγαλόπολης και στα εδάφη που κατέλαβε. Ειδικότερα, σε μικρή απόσταση από τη σύγχρονη πόλη ήρθαν στο φως τμήματα του πολεοδομικού ιστού μίας άγνωστης ανασκαφικά κώμης και μίας πόλης των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων, τμήματα νεκρόπολης, αγροτικών εγκαταστάσεων αλλά και του οδικού της δικτύου. Τέλος, εκτός από τα αποτελέσματα της ανασκαφικής έρευνας που επιτελέστηκε τα τελευταία χρόνια στην ύπαιθρο χώρα των Ορεσθασίων, γίνεται σχολιασμός στην αντιμετώπιση προβλημάτων και λύσεων που δόθηκαν για τη διάσωση των αρχαιοτήτων, σε σχέση με την ολοκλήρωση των εν λόγω έργων.

Χαβέλα Κωνσταντούλα
ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας
& Λευκάδος

«Εν Λίμναις». Οικιστικά κατάλοιπα στις όχθες της λίμνης Αμβρακίας

Κατά τη διάρκεια εργασιών διάνοιξης της Ιόνιας Οδού στις ανατολικές όχθες της λίμνης Αμβρακίας στη θέση Ταμπούρι Στάνου Αμφιλοχίας ερευνήθηκε τμήμα μίας αγροικίας με οχυρωματικό περίβολο και πύργο, η χρήση της οποίας ανάγεται στους κλασικούς και πρώιμους ελληνοιστικούς χρόνους, καθώς και τα κατάλοιπα ατείχιστου οικισμού-κώμης, ο οποίος φαίνεται ότι κατοικούνταν τουλάχιστον από τις αρχές του 5ου μέχρι και τον 3ο αι. π.Χ., οπότε και εγκαταλείπεται. Τμήμα του οικισμού επαναχρησιμοποιείται κατά τη διάρκεια του 2ου αι. μ.Χ. Τα αρχαιολογικά δεδομένα από την περιοχή της λίμνης Αμβρακίας μας προσφέρουν τη δυνατότητα να ερμηνεύσουμε, όσο αυτό είναι εφικτό, τις μαρτυρίες των γραπτών πηγών, ενώ παράλληλα μας επιτρέπουν να παρακολουθήσουμε τις εξελίξεις στην οργάνωση και τη χρήση του χώρου στην ευρύτερη περιοχή, τουλάχιστον από τα κλασικά μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια.

Η ατείχιστη κώμη της λίμνης Αμβρακίας έρχεται να επιβεβαιώσει μία παλιά συνήθεια Αιτωλών και Ακαρνανών, να κατοικούν σε μικρές ατείχιστες κώμες, όπως άλλωστε μας πληροφορεί και ο Θουκυδίδης. Μπαίνουμε, έτσι, στον πειρασμό να θεωρήσουμε ότι η εγκατάσταση πάνω από τη λίμνη πρέπει να είναι ή να αποτελεί τμήμα της Λιμναίας ατείχιστης κώμης του Θουκυδίδα, την οποία και συνάντησε ο Ευρύλοχος ερχόμενος από τον Στράτο και κοντά στα σύνορα της Μεδεώνας, πριν περάσει στη χώρα των Αγραίων και από κει στη χώρα των Αμφιλόχων.

Τόσο ο οικισμός της λίμνης, καθώς και η όμορη αγροικία, όσο και η οχυρωμένη πόλη στη σημερινή Αμφιλοχία φαίνεται ότι εντάσσονται σε μία ευρύτερη χωρική ενότητα, τη Λιμναία χώρα, στην οποία από τα τέλη του 4ου αι. π.Χ. κυριαρχεί η οχυρή θέση στη σημερινή Αμφιλοχία.

Χονδρογιάννη- Μετόκη
Αρετή
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Κοζάνης

Π.Ε. Κοζάνης 1995-2017: Είκοσι τρία χρόνια αρχαιολογικής έρευνας στο πλαίσιο των Μεγάλων Δημοσίων Έργων

Το 1995 σηματοδοτεί για την Π.Ε. Κοζάνης και την αρχαιολογική έρευνα της περιοχής το πέρασμα στην εποχή των μεγάλων σωστικών ανασκαφών, στο πλαίσιο Μεγάλων Δημοσίων Έργων. Η δραστηριότητα αυτή, που είναι ακόμα σε εξέλιξη, κατέστησε το νομό Κοζάνης μια από τις πλέον ερευνημένες περιοχές της Ελλάδας, αλλάζοντας ριζικά την ιστορία του τόπου, την τοπική κοινωνία και την Αρχαιολογική Υπηρεσία.

Οδικές αρτηρίες, λιγνιτωρυχεία, υδροηλεκτρικά έργα και διάφορα άλλα μικρότερα δημόσια έργα, υπαγόρευαν τη διενέργεια μεγάλου αριθμού σωστικών εργασιών, δίνοντας, παράλληλα, τη δυνατότητα να ανασκαφούν ή να ερευνηθούν επιφανειακά, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, ολόκληροι οικισμοί αλλά και πολλά μικροπεριβάλλοντα. Τα στοιχεία που ήρθαν και συνεχίζουν να έρχονται στο φως, για την ιστορία και προϊστορία της περιοχής, εκπλήσσουν καθημερινά ανασκαφείς και μελετητές, αποκαλύπτοντας τις ιδιαίτερες πτυχές ενός πανάρχαιου και διαχρονικού πολιτισμού, αναγόμενου στην 7η π.Χ. χιλιετία. Η ώθησή που δόθηκε τα τελευταία χρόνια στην αρχαιολογική έρευνα και ιδιαίτερα την προϊστορική, του ελλαδικού και ευρύτερου βαλκανικού χώρου, μόνο ως επανάσταση πλέον μπορεί να περιγραφεί.

Κατά την πρώτη δεκαετία η αρχαιολογική έρευνα υπαγορεύτηκε κυρίως από την κατασκευή της Εγνατίας οδού και των κάθετων οδικών αξόνων της. Αντίθετα, η περίοδος από το 2005 μέχρι σήμερα χαρακτηρίζεται κυρίως από τη δραστηριότητα της ΔΕΗ.

Παρά το μεγάλο, ωστόσο, αριθμό ανασκαφών, η Π.Ε. Κοζάνης δεν διαθέτει τους ανάλογους προς ανάδειξη αρχαιολογικούς χώρους, λόγω του σωστικού χαρακτήρα των έργων. Αυτό που συνήθως μένει να διαχειριστεί κανείς είναι τα κινητά ευρήματα και κυρίως η πληροφορία και ο τρόπος διάχυσής της όχι μόνο στη διεθνή επιστημονική κοινότητα, αλλά σε ολόκληρη την κοινωνία.

Χονδρογιάννη- Μετόκη
Αρετή
Προϊσταμένη
ΕΦΑ Κοζάνης

Κίτρινη Λίμνη Κοζάνης: Η κατοίκηση της περιοχής υπό το φως των νέων ανασκαφικών δεδομένων από την περιοχή των λιγνιτωρυχείων της ΔΕΗ

Η κοιλάδα της Κίτρινης Λίμνης, γνωστή στην διεθνή αρχαιολογική βιβλιογραφία από το 1966, καταγράφεται ως μια αρχαιολογικά ιδιαίτερη περιοχή, λόγω της πολύ πυκνής κατοίκησης της κατά τη Νεολιθική Εποχή. Το χαμηλότερο τμήμα της λεκάνης κάλυπτε το γνωστό έλος του Σαριγκιόλ, που αποξηράνθηκε το 1952.

Η κατανόηση των λόγων εγκατάλειψης της Κίτρινης Λίμνης, στις αρχές της 2ης χιλιετίας π.Χ., ο προσδιορισμός του τρόπου και χρόνου σχηματισμού του έλους, καθώς και της σχέσης του με τους νεολιθικούς οικισμούς, αλλά και ο εντοπισμός των περιοχών μετατόπισης της κατοίκησης, αποτέλεσαν ήδη από το 1987, βασικά ερωτήματα της έρευνας.

Κάποια από αυτά φαίνεται πως βρίσκουν τις απαντήσεις τους στα ευρήματα των μεγάλων σωστικών ανασκαφών που από το 1995 υλοποιούνται στην περιοχή, στο πλαίσιο Μεγάλων Δημοσίων Έργων.

Τα πρόσφατα επιφανειακά και ανασκαφικά δεδομένα, των ετών 2014-2017, από το χαμηλότερο τμήμα της λεκάνης (Κλείτος και Ποντοκώμη) και από τα βορειοδυτικά όριά της (Μαυροπηγή), όπου αναπτύσσονται τα λιγνιτωρυχεία της ΔΕΗ, φωτίζουν άγνωστες πτυχές της κατοίκησης της Κίτρινης Λίμνης.

Κοινά χαρακτηριστικά των δύο περιοχών φαίνεται να αποτελούν η εγκατάλειψη πολλών οικισμών της Αρχαιότερης Νεολιθικής Περιόδου και η ίδρυση νέων σε άλλη θέση, όπως και η συνύπαρξη νεολιθικών οικισμών μιας φάσης και οικισμών με μορφή χαμηλής τούμπας. Αντίθετα, η συγκέντρωση μικρών οικιστικών εγκαταστάσεων της Ύστερης Εποχής Χαλκού και Πρώιμης Εποχής Σιδήρου, αλλά και των ιστορικών χρόνων στο ημιορεινό τοπίο της Μαυροπηγής, βεβαιώνουν την επιλογή υψομετρικά ψηλότερων θέσεων για κατοίκηση από τα μέσα της 2ης χιλιετίας π.Χ., ενώ η συνεχής μετατόπιση της κατοίκησης προσδίδει στην περιοχή μια πυκνή οικιστική εικόνα.

Χονδρού Δανάη
Υποψήφια Διδάκτωρ ΑΠΘ

Νεολιθική κοινωνία και τεχνολογία: μαρτυρίες από την τριπτή λιθοτεχνία του Κλείτου

Η τριπτή λιθοτεχνία αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της προϊστορικής τεχνολογίας. Η δυναμική της και συνάμα η ερμηνευτική σπουδαιότητά της πηγάζει από την εμπλοκή της σε όλο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (κατεργασία οργανικών και μη πρώτων υλών, προετοιμασία της τροφής, κατασκευή άλλων αντικειμένων). Ταυτόχρονα, όπως κάθε κομμάτι του υλικού πολιτισμού, αποτελεί φορέα ιδεών, αποτύπωση βιωματικών εμπειριών, μέσο διαπραγμάτευσης κοινωνικών και άλλων ταυτοτήτων. Ο Κλείτος, με την μοναδική σε έκταση αποκάλυψή του, απέδωσε ένα από τα μεγαλύτερα μέχρι στιγμής σύνολα τριπτών εργαλείων στον Ελλαδικό χώρο, προσφέροντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα μίας εκτενούς εξέτασης της κατανομής των καταλοίπων της ανθρώπινης δραστηριότητας στο χώρο και το χρόνο. Εντάσσοντας την τεχνολογία στο συνολικό πλαίσιο ενός οικισμού του παρελθόντος προσπαθούμε να διακρίνουμε μοτίβα, συνέχειες και μεταβολές, ως αντανάκλασεις ανθρώπινων συμπεριφορών. Ποιες τεχνολογικές παραδόσεις αναπτύχθηκαν; Ποια η χρήση και διαχείριση του εργαλείου εξοπλισμού; Ποια η σημασία, τα νοήματα και οι αξίες που συνοδεύουν τα εργαλεία αυτά πέρα από τη χρηστική και πρακτική τους διάσταση;

Χρυσοστόμου Πανίκος
ΕΦΑ Φλώρινας

Το σωστικό αρχαιολογικό έργο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Φλώρινας στο ορυχείο πεδίου Αμυνταίου (2003-2017).

Οι διαχρονικές χερσαίες και λιμναίες εγκαταστάσεις στο λεκανοπέδιο των λιμνών του Αμυνταίου

Η ανακοίνωση αφορά στα πρώτα συνθετικά αποτελέσματα της σωστικής προσπάθειας της Εφορείας στο ορυχείο της ΔΕΗ στο Αμύνταιο. Οι πολύχρονες και εκτεταμένες σωστικές ανασκαφές της τελευταίας 15ετίας αποκάλυψαν πολύ σημαντικές αρχαιολογικές εγκαταστάσεις προϊστορικών και ιστορικών χρόνων, επιτρέποντας παράλληλα τη συγκέντρωση πλήθους δεδομένων και σταθερών και κινητών ευρημάτων. Η συστηματική μελέτη του συνόλου των ανασκαφικών στοιχείων θα αποκαταστήσει σε μεγάλο βαθμό τη ζωή και την πολυμορφική δράση του ανθρώπου στη νευραλγική περιοχή των Τεσσάρων Λιμνών του Αμυνταίου, η οποία λόγω της θέσης της αποτέλεσε διαχρονικό σταυροδρόμι μετακινήσεων ανθρώπων και ιδεών.

Ψάλτη Αθανασία
Προϊστάμενη ΕΦΑ Φωκίδος

Αρχαιότητες και Δελφικό Τοπίο. Νέα αρχαιολογικά ευρήματα στο έργο άρδευση του ελαιώνα Άμφισσας

Στην παρούσα ανακοίνωση γίνεται προκαταρκτική παρουσίαση των νέων αρχαιολογικών ευρημάτων, τα οποία αποκαλύφθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Άρδευση ελαιώνα Άμφισσας», κατά τα έτη 2013-2015. Η περιοχή, η οποία ερευνήθηκε στο πλαίσιο του έργου, εκτείνεται εντός της Ζώνης Α' του δελφικού τοπίου και έως πρότινος, λόγω του χαρακτήρα της προστασίας της, δεν είχε δώσει σημαντικά ευρήματα. Η επιμελής παρακολούθηση των εκσκαφικών εργασιών και η διενέργεια σωστικών ανασκαφών είχε ως αποτέλεσμα την αποκάλυψη αρχαιοτήτων που χρονολογούνται από της ΠΕ περίοδο έως και τους μεσαιωνικούς χρόνους που φωτίζουν σημαντικές και άγνωστες πτυχές της ιστορικής διαδρομής μίας περιοχής που συνδέεται άρρηκτα με το πολυθρύλητο ιερό των Δελφών.

Ψαράκη Κυριακή
ΕΦΑ Δυτικής Αττικής
Πειραιώς & Νήσων

Το ΤΡΑΜ τροchioδρομεί στον Πειραιά. Διανύοντας τους χώρους και τους χρόνους της πόλης

Το έργο της «Δυτικής Επέκτασης του Τραμ στον Πειραιά» στάθηκε η αφορμή για την διεξαγωγή από την Αρχαιολογική Υπηρεσία σωστικών ανασκαφών σε συνολική έκταση άνω των 6 στρεμμάτων. Στα τέσσερα χρόνια που διήρκεσε το έργο του ΤΡΑΜ δοκιμάστηκε για πρώτη φορά στον Πειραιά σε τόσο μεγάλη έκταση η σχέση ενός σύγχρονου και επιφανειακού δρομικού έργου με την αρχαιολογική έρευνα και την καθημερινότητα των Πειραιωτών. Ο τρόπος ανάπτυξης του τεχνικού έργου επέβαλε την διεξαγωγή μίας «ανοιχτής» στην σύγχρονη πόλη ανασκαφής, της οποίας τις αντικειμενικές δυσκολίες κλήθηκε να υπερκεράσει η ομάδα του αρχαιολογικού έργου, εξοικειώνοντας ταυτόχρονα τον πολίτη με το παρελθόν της πόλης. Τα νέα ευρήματα που χρονολογούνται από τον 5ο αιώνα π.Χ. έως και τον 19ο αιώνα μ.Χ. αποτελούν μαρτυρίες για όλο το φάσμα της ζωής των κατοίκων κατά το παρελθόν (καθημερινός βίος, θρησκεία και ταφικές πρακτικές), συμπληρώνουν τον χάρτη της πόλης με χώρους ιδιωτικών δραστηριοτήτων και δημόσιων λειτουργιών και προσθέτουν νέες ψιφίδες στο μωσαϊκό της μακράιωνης ιστορίας του Πειραιά. Αρχαιολογικές ανακαλύψεις, όπως οικιστικά κατάλοιπα του δεύτερου μισού του 5ου αιώνα π.Χ., που μαρτυρούν την αρχή της ιπποδάμειας πόλης, χώροι με ενδείξεις λατρευτικής χρήσης του 4ου αι. π.Χ., δρόμος που συνδέει το εμπορικό λιμάνι με κεντρικά σημεία της πόλης σε μήκος τριών οικοδομικών τετραγώνων, χυτήρια χαλκού, σύστημα αγωγών του κεντρικού αποχετευτικού συστήματος της κλασικής και ελληνιστικής πόλης, καθώς και η αποκάλυψη τμήματος της παράκτιας ζώνης του εμπορικού λιμένα είναι μερικά από τα νέα στοιχεία που συμπληρώνουν την εικόνα της αρχαίας πόλης και φωτίζουν όψεις της καθημερινότητας των κατοίκων της. Επιπλέον, οι ανασκαφές αποκάλυψαν λιμενικές εγκαταστάσεις των πρώιμων βυζαντινών χρόνων αλλά και το θεμέλιο του Παλαιού Δημαρχείου του 19ου αιώνα, του πιο εμβληματικού κτηρίου της νεώτερης ιστορίας του Πειραιά.

Ψαρογιάννη Κωνσταντίνα
ΕΦΑ Φθιώτιδας
& Ευρυτανίας

Βιοτεχνική εγκατάσταση παραγωγής οίνου στον Αχινό Φθιώτιδας. Υλοποίηση μελέτης προστασίας αρχαιολογικού χώρου

Η βιοτεχνική εγκατάσταση παραγωγής οίνου του Εχίνου είναι ένα ολοκληρωμένο αρχιτεκτονικό σύνολο και ένα από τα σημαντικότερα μνημεία που έχουν έρθει μέχρι σήμερα στο φως στο Νομό Φθιώτιδας. Επισημαίνεται, ότι είναι η πρώτη φορά που μια τέτοιου είδους εγκατάσταση εντοπίστηκε στην περιοχή του Αχινού, ενώ αποτελεί την αρχαιότερη του είδους της στο Νομό.

Πρόκειται για ένα πολύχρωμο οικοδόμημα, με προσανατολισμό Β-Ν, πολύ καλής διατήρησης, με σωζόμενη σε μεγάλο ύψος τοιχοποιία. Τα δάπεδά του ήταν κυρίως από πατημένο χώμα, ενώ η στέγασή του πιστοποιείται από την εύρεση εκτεταμένων στρωμάτων καταστροφής από θραυσμένες κεραμίδες. Αποκαλύφθηκαν συνολικά οκτώ χώροι αποθηκευτικής και εργαστηριακής χρήσης, ίσως και διαβίωσης των απασχολούμενων ατόμων.

Για την προστασία και τη μελλοντική ανάδειξη της αρχαίας βιοτεχνικής εγκατάστασης παραγωγής οίνου, ήταν ανάγκη να εξασφαλιστεί μία σειρά απαραίτητων προδιαγραφών που θα καταστούσε το μνημείο έναν σύγχρονο οργανωμένο αρχαιολογικό χώρο, επισκέψιμο από το ευρύ κοινό.

Με αυτό ως δεδομένο και πρωταρχικό στόχο την προστασία του μνημείου είχε ήδη προβλεφθεί από την προκαταρκτική έκθεση «Προστασία – ανάδειξη αρχαίας βιοτεχνικής εγκατάστασης παραγωγής οίνου στον Αχινό Φθιώτιδας» η δυνατότητα προστασίας και ανάδειξης σε δύο χωρικά και χρονικά πλαίσια, χωρίς να αναιρείται η συνολική προσέγγιση του θέματος. Επομένως, οι μελέτες μορφολογικής και δομικής αποκατάστασης του μνημείου εντάχθηκαν στο πρώτο πλαίσιο, για να είναι άμεσα εφαρμόσιμες χωρικά και χρονικά.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Αγγέλη Ανθή

Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Πρέβεζας
aaggeli@culture.gr

Αγνουσιώτης Δημήτρης

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Μαγνησίας
jimagnu@yahoo.gr

Αθανασιάδης Ιωάννης

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Χαλκιδικής & Αγίου Όρους
efachor@culture.gr

Αθανασούλης Δημήτρης

Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊστάμενος ΕΦΑ Κυκλάδων
dathanasoulis@culture.gr

Αλβανού Εύα

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Πιερίας
evalvanou@culture.gr

Αλεβίζου Ευτυχία

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Χαλκιδικής & Αγίου Όρους
falev@gmail.com

Αλεξάκη Αρχοντία

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
alexaki.ar@gmail.com

Αλματζή Καλλιόπη†

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Μαγνησίας

Αναγνωστοπούλου Άννα-Μαρία

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Δυτικής Αττικής Πειραιώς & Νήσων
amanagnostopoulou@culture.gr

Αναγνωστοπούλου Κατερίνα

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κοζάνης
aanagnostopoulou@culture.gr

Αναστασιάδου Αρχοντούλα

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λάρισας
aanaasiadou@culture.gr

Αργυρόπουλος Βασίλης

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αχαΐας
vargiropoulos@culture.gr

Αρκουμάνης Αθανάσιος

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Πρέβεζας
arkart8@yahoo.gr

Βαϊοπούλου Μαρία

Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Καρδίτσας
mvaioroulou@culture.gr

Βαλάκου-Διβάρη Νικολέττα

Επίτιμη Διευθύντρια ΥΠΠΟΑ
ndivari@gmail.com

Βασιλείου Αναστασία

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αργολίδας
a.vasilou@culture.gr

Bennet John

Διευθυντής Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών
director@bsa.ac.uk

Βικάτου Ολυμπία

Δρ. Αρχαιολόγος
Προϊσταμένη ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
olvikatou@yahoo.gr

Βουζαξάκης Κωνσταντίνος

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Καρδίτσας
knouzaxakis@culture.gr

Γερογιαννάκη Σοφία

Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης
s.gerogiannaki@mou.gr

Γερούση Ευγενία

Προϊσταμένη Ειδικής Υπηρεσίας Προβολής & Αξιοποίησης
Πολιτιστικής Κληρονομιάς & Σύγχρονης Δημιουργίας
egerousi@culture.gr

Γεωργίου Ελένη

Συντηρήτρια, ΕΦΑ Κορινθίας
efakor@culture.gr

Γιατρούδακη Εύα

Αρχαιολόγος, ΔΙΠΚΑ
egiatroudaki@culture.gr

Γκαδόλου Αναστασία

Δρ. Αρχαιολόγος, ΔΙΠΚΑ
agadolou@culture.gr

Γκατζόγια Ευγενία

Αρχαιολόγος- Αρχαιοβοτανολόγος
ΕΦΑ Χαλκιδικής & Αγίου Όρους
genigatzogia@hotmail.gr

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Γκάτη Μαρία
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αχαΐας
mgkati@culture.gr

Γκέλου Λιάνα
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Φλώρινας
lgkelou@culture.gr

Δανούση Αναστασία
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κορινθίας
adanousi@yahoo.gr

Γκράτζιου Όλγα
Ομότιμη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης
gratsiou@uoc.gr

Δαφούλα Μαρία
Αρχαιολόγος
mdafoula@culture.gr

Δελπστάθης Βλάσιος
Συντηρητής, ΕΦΑ Κορινθίας
efakor@culture.gr

Δημητρακοπούλου Μαρία
Συντηρήτρια, ΕΦΑ Κορινθίας
efakor@culture.gr

Ελευθερίου Π. Ευαγγελία
Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λακωνίας
eeleftheriou@culture.gr

Ζιώτα Χριστίνα
Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Φλώρινας
chziota@culture.gr

Θεοδώρου Δήμητρα
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κοζάνης
theodimitra@yahoo.gr

Θέμελης Πέτρος
Ομότιμος Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας
pthemeles@gmail.com

Κακαβογιάννη Όλγα
Επίτιμη Διευθύντρια ΥΠΠΟΑ
olgakkg@yahoo.gr

Καραγιαννόπουλος Χρήστος
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Καρδίτσας
chkaragiannopoulos@culture.gr

Καραμήτρου-Μεντεσιδν Γεωργία
Επίτιμη Διευθύντρια ΥΠΠΟΑ
geokaramitrou@gmail.com

Καράντζαλη Έφη
Δρ. Αρχαιολόγος, Αν. Προϊσταμένη ΕΦΑ Φθιώτιδος
& Ευρυτανίας
ekarantzali@culture.gr

Καραπαναγιώτου Άννα-Βασιλική
Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Αρκαδίας
akarapanagioutou@gmail.com

Καραπάνου Σοφία
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λάρισας
skarapanou22@gmail.com

Καπετανίος Ανδρέας
Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Ανατολικής Αττικής
akapetanios@culture.gr

Καρβούνης Ζήσιμος
Πολιτικός Μηχανικός
Διευθυντής Σχεδιασμού Προγραμματισμού & Ηλεκτρονικής
Παρακολούθησης Τεχνικών Έργων (ΥΠΟΜΕΔΙ)
zkk@epaion.gr

Καρνέσης Ιωάννης
Πολιτικός Μηχανικός
Γενικός Διευθυντής Δράσεων Εξωστρέφειας & Πολιτικής
Ασφάλειας Υποδομών και Μεταφορών (ΥΠΟΜΕΔΙ)
y.karnesis@ggde.gr

Κασίμη Παναγιώτα
Αρχαιολόγος, Αν. Προϊσταμένη ΕΦΑ Κορινθίας
pkasimi@culture.gr

Κατσαρού Χριστίνα
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αχαΐας
chkatsarou@culture.gr

Κόλλια Ερωφίλη-Ιρις
Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Ηλείας
erkolia@hotmail.com

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Κουλίδου Σοφία
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Πιερίας
skoulidou@culture.gr

Κολώνας Λάζαρος
Επίτιμος Γενικός Διευθυντής Αρχαιοτήτων
lkolonas@yahoo.gr

Κουμούση Αναστασία
Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Αχαΐας
akoumousi@culture.gr

Κουμούσης Βλάσιος
Πολιτικός Μηχανικός, Καθηγητής ΕΜΠ
vkoum@central.ntua.gr

Κούμπουλα Ευφροσύνη
Συντηρήτρια, ΕΦΑ Κορινθίας
efakor@culture.gr

Κουντούρη Έλενα
Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Προϊστορικών
& Κλασικών Αρχαιοτήτων
ekountouri@culture.gr

Κουρίδου Όλγα
Προϊσταμένη Γενικής Διεύθυνσης Ορυχείων ΔΕΗ Α.Ε
o.kouridou@dei.com.gr

Κριτζάς Χαράλαμπος
Δρ. Αρχαιολόγος, Επίτιμος Διευθυντής ΥΠΠΟΑ
xkritzas@otenet.gr

Κωτσοκώστας Ιωάννης
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Άρτας
kotsokostas.y@gmail.com

Λαζαρίδου Αναστασία
Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη της ΕΦΑ Ανατολικής Αττικής
alazaridou@culture.gr

Λόκανα Χαρίκλεια
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κοζάνης
xaralokana@yahoo.gr

Λύρας Μιχαήλ
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κορινθίας
michaillyras@gmail.com

Μαγουρέτσιου Ευανθία
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κοζάνης
evamag@otenet.gr

Μαλιέζου Αφροδίτη
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λακωνίας
afmaltezou@gmail.com

Μαντζανά Κρυσταλλία
Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Τρικάλων
kmantzana@culture.gr

Μανωλέσσου Ελένη
Δρ. Αρχαιολόγος, ΔΔΕΑΜΤΠΠΑ
ddeamtrpa@culture.gr

Μαρθάρη Μαρίζα
Επίτιμη Διευθύντρια ΥΠΠΟΑ
mmarthari@gmail.com

Μαρινάκης Σκοπιώτης
Αρχαιολόγος, ΔΙΠΚΑ
smarinakis@culture.gr

Μαρκέτου Σταματία
Αρχαιολόγος, Πρόεδρος ΣΕΑ
archaeol@otenet.gr

Μέξη Μαρία
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Ανατολικής Αττικής
m.mexi@culture.gr

Μερτζάνη Μαρία
Συντηρήτρια, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Συντήρησης
Αρχαίων & Νεώτερων Μνημείων
mmertzani@culture.gr

Μιχαηλίδης Νεοπτόλεμος
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
nemosmich@yahoo.com

Μπαλαδέμα Ανδρομάχη
Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Άρτας
angiepanbal@yahoo.gr

Μπάτζιου Ανθή
Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Μαγνησίας
abatziou@gmail.com

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Μπενίση Κωνσταντίνα

Αρχαιολόγος, ΔΙΠΚΑ
kbenissi@culture.gr

Μπουρνιά-Σημαντώνη Ευαγγελία

Ομότιμη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας
Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
esaman@arch.uoa.gr

Νταΐς Παναγιώτης

Προϊστάμενος της Επιτελικής Δομής ΕΣΠΑ
Υπουργείου Πολιτισμού & Αθλητισμού
rntais@culture.gr

Πάντου Ευαγγελία

Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Λακωνίας
epantou@culture.gr

Παππά Μαρία

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Περιφέρειας Θεσσαλονίκης
mpappa@culture.gr

Παπαδοπούλου Βαρβάρα

Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Άρτας
vrapadopoulou@culture.gr

Παπαστάθης Κωνσταντίνος

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Χαλκιδικής & Αγίου Όρους
krapastathis@culture.gr

Παρράς Κ. Δημήτριος

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
dparras@culture.gr

Πετρόχειλος Νικόλαος

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Φωκίδας
npetrocheilos@culture.gr

Πλάτων Ελευθέριος

Αναπληρωτής Καθηγητής
Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
eplaton@arch.uoa.gr

Ραπτόπουλος Σωτήριος

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Άρτας
sgrapto@yahoo.com

Ράλλη Ευτέρπη

Αρχαιολόγος, ΔΙΠΚΑ
eralli@culture.gr

Ραυτοπούλου Μαρία

Αρχαιολόγος, ΔΙΠΚΑ
dpkar@culture.gr

Σαράντη Φωτεινή

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
fsaranti@culture.gr

Σβολόπουλος Δημοσθένης

Αρχιτέκτων Μηχανικός, Προϊστάμενος Διεύθυνσης
Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων
dsvolopoulos@culture.gr

Σγουρίτσα-Πολυχρονάκου Παναγιώτα

Ομότιμη Καθηγήτρια
nsgourit@arch.uoa.gr

Σδρόλια Σταυρούλα

Δρ. Αρχαιολόγος, Αν. Προϊσταμένη ΕΦΑ Λάρισας
ssdrolia@culture.gr

Σίμωνι Αγγελική

Δρ. Αρχαιολόγος
Προϊσταμένη Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων
asimosi@culture.gr

Σκιαδαρέση Ειρήνη

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Δυτικής Αττικής Πειραιώς & Νήσων
eskiadaresi@culture.gr

Σουέρεφ Ι. Κωνσταντίνος

Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊστάμενος ΕΦΑ Ιωαννίνων
ksoueref@culture.gr

Σούρα Κωνσταντίνα

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αχαΐας
ksoura@culture.gr

Σουχλέρης Λεωνίδας

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λακωνίας
lsouxleris@gmail.com

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Σταϊνχάουερ Γεώργιος

Δρ Αρχαιολόγος, Επίτιμος Διευθυντής ΥΠΠΟΑ
george.steinbauer@gmail.com

Σταμάτης Γεώργιος

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
stamatgiorgos@gmail.com

Στρατούλη Γεωργία

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Χαλκιδικής & Αγίου Όρους
gstratouli@gmail.com

Τζιράκης Στυλιανός

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Πρέβεζας
stelios.tzir@hotmail.com

Τουφεξής Γεώργιος

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λάρισας
geotoufexis@yahoo.gr

Τριανταφυλλίδης Παύλος

Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊστάμενος ΕΦΑ Λέσβου
pavlos.triantafyllidis@gmail.com

Τσαντίλα Βασιλική

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος
vtsantila@gmail.com

Τσιάκα Ασημίνα

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λάρισας
tsiaka.tsiaka@gmail.com

Τσιγαρίδα Ελισάβετ

Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Πέλλας
etsigarida@culture.gr

Τσίγκρη Αργυρώ

Συντηρήτρια, ΕΦΑ Κορινθίας
atsigkri@culture.gr

Τσούλη Μαρία

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Λακωνίας
mariatsouli@yahoo.gr

Τσουρούνη Αντωνία

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αχαΐας
toniatsou@hotmail.com

Φριτζίλας Α. Σταμάτης

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Μεσσηνίας
sfritzilas@gmail.com

Χαβέλα Κωνσταντούλα

Δρ. Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
konha71@gmail.com

Χαμπλάκη Κατερίνα

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Αιτωλοακαρνανίας & Λευκάδος
katercham@gmail.com

Χονδρογιάννη-Μετόκη Αρετή

Δρ. Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Κοζάνης
achondrogianni@culture.gr

Χονδρού Δανάη

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κοζάνης
enagramma@yahoo.gr

Χούλια-Καπελώνη Σουζάνα

Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Μουσείων
schoulia@culture.gr

Χρυσοστόμου Πανίκος

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Φλώρινας
panicosmail@yahoo.gr

Ψάλτη Αθανασία

Δρ Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη ΕΦΑ Φωκίδας
psaltinan@yahoo.gr

Ψαράκη Κυριακή

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Δυτικής Αττικής Πειραιώς & Νήσων
kpsaraki@culture.gr

Ψαρογιάννη Κωνσταντίνα

Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Φθιώτιδος & Ευρυτανίας
kpsarogianni@culture.gr

